

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМ. И.АЛТЫНСАРИНА

БІЛІМ ОБРАЗОВАНИЕ

ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

№3 (86) 2018

Астана
2018

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

БАС РЕДАКТОР

Ж.О. Жылбаев - п.ғ.к., профессор, ҚР БҒМ Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ

М.Е. Мұқатова - п.ғ.к., доцент, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА Үздіксіз педагогикалық білім орталығының директоры

А.М. Мамырханова - т.ғ.к., доцент, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА Тәрбиенің теориясы мен әдістемесі орталығының директоры

Ж.Ж. Наурызбай - п.ғ.д., профессор, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА бас ғылыми қызметкері

Д.П. Қожамжарова - т.ғ.д., профессор, М.Әуезов атындағы ОҚМУ ректоры

В.Н. Скворцов - э.ғ.д., п.ғ.к., профессор, А.С. Пушкин атындағы ЛМУ президенті (РФ)

Л.В. Моисеева - п.ғ.д., профессор, Урал мемлекеттік педагогикалық университетінің кафедра меңгерушісі, (Екатеринбург қ., РФ)

М.Н. Сарыбеков - п.ғ.д., профессор, М.Х. Дулати атындағы ТарМУ ректоры

Б.А. Жетпісбаева - п.ғ.д., профессор, Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, шетел тілдері факультетінің деканы

С.В. Чернышенко - білім беру бағдарламаларының менеджері, Кобленц-Ландау университетінің профессоры (Германия)

Редактор - Исаева Ж.К.

Корректор - Есепбай Ж.

Техникалық редактор - Құсайынов О.А.

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

**ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ОБУЧЕНИЯ**

Н.Ж. Құрман
Қазақ тілі сабақтарында көркем мәтін талдау жаттығуларының жүйесі.....3
S.A. Rakhimbekova
Current issues of philosophy of language.....8
А.К. Сви́дерский, Б.Д. Каурбекова
Реализация принципа непрерывности во взаимодействии «школа-вуз» как фактор снижения рисков молодой личности при переходе к профессиональному обучению.....13
А.К. Тастанова
Современные подходы к оценке результатов обучения.....19
Ш.М. Шуншина
Вопросы обеспечения преемственности в обучении на разных уровнях образования.....23

**ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ВОСПИТАНИЯ**

Б.Б. Байкасов, Г.А. Қуанышева
Рухани жаңғыруда өлкетанулық жұмыстардың маңыздылығы.....29

**ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ
ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Д.Ж. Жетпісбаева
Уровень психологической готовности учителей специального образования.....34
К.А. Исентаева
Определение потребности повышения профессионального уровня педагога через мониторинговую деятельность курсов повышения квалификации.....38
Ж.Ш. Маханбетова
Қамқоршылық кеңестер: мектепті басқарудың жаңа жүйесіне азаматтық қоғамның қатысуы.....43
Б.К. Сартаева
Роль научных конференций в формировании профессиональных компетенций.....47

БОЛОН ПРОЦЕСІ ІСКЕ АСУДА / БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС В ДЕЙСТВИИ

Ж.К. Исаева
Основные формы интернационализации высшего образования.....50

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТАРИХЫНАН / ИЗ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

С. Оспанұлы, К.Мырзағалиева
Тобыл, Торғай бойында ашылған жаңа үлгідегі алғашқы мектептер.....56

PERSONALIA

Белгілі әдіскер, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, «Начальная школа Казахстана», «Средняя школа Казахстана – Қазақстан орта мектебі», «Шағын мектеп – Малокомплектная школа» ғылыми-әдістемелік педагогикалық журналдарының бас редакторы Елубаев Советбай Елубайұлы 80 жаста.....63

КОНФЕРЕНЦИЯЛАР, СЕМИНАРЛАР / КОНФЕРЕНЦИИ, СЕМИНАРЫ

Облыстық, Астана, Алматы, Шымкент қалалары әдістемелік орталықтарының/кабинеттерінің жетекшілерінің қатысуымен семинар-кеңес (4 шілде 2018 ж., Астана қ.).....66
ҚР Білім беру қызметкерлерінің республикалық педагогикалық тамыз конференциясы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы адами капитал» (15 тамыз 2018 ж., Астана қ.).....67
БІЗДІҢ АВТОРЛАР / НАШИ АВТОРЫ.....69
АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕ / ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ.....70

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КӨРКЕМ МӘТІН ТАЛДАУ ЖАТТЫҒУЛАРЫНЫҢ ЖҮЙЕСІ

Н.Ж. Құрман

*М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті
Қазақстан филиалы, Астана қ., Қазақстан*

Аңдатпа. Мақалада көркем мәтінді талдауға арналған жаттығу түрлері қарастырылады. Көркем мәтінді талдай оқытуда мәтінмен кешенді талдау жұмыстарын жүргізу де нәтижелі болатын жол.

Аннотация. В статье рассматриваются виды упражнений анализа художественного текста. Результативным будет проведение комплексного анализа текста при анализе художественного текста.

Abstract. The article discusses types of exercises for the analysis of literary text. It will be effective to conduct a comprehensive analysis of the text while analysing of the literary text.

Түйін сөздер: қазақ тілі, көркем мәтінді оқу, талдау, жаттығу жүйесі.

Ключевые слова: казахский язык, художественный текст, анализ, система упражнений.

Key words: Kazakh language, literary text, analysis, system of exercises.

Қазақ тілін қай деңгейде оқытып-үйретуді бастаса да, оны шығармашылық жүйемен жүргізуге болады. Сондықтан деңгейлік тапсырмалардың жоғары сатысы – шығармашылық деп сол логиканы қатып қалған догма ретінде қабылдамау керек.

Бұл жерде, көп жағдайда, түсінілмей жүрген мәселе – сол деңгейлік тапсырмаларды орындату оқушыдан гөрі қазақ тілі мұғалімдеріне көбірек керек. Өйткені мұғалімнің шеберлік деңгейі әртүрлі дәрежеде болғандықтан, қолдана алатын мұғалім де бар, қолдана алмайтыны да бар деген ыңғайдан жасалғанын да түсінуіміз керек.

Көркем мәтін – шығармашылық жолмен құралған дүние болғандықтан, оны қай қырдан талдаса да, тек

шығармашылық-көркемдік жүйеде қалады. Тіпті стилін өзгертіп жазу тапсырмасы орындатылғанның өзінде ой мен идея сол шығармашылық-көркемдік мазмұнда тұрады.

Себебі көркем шығарманың мәтіні – шығармашылық үдерістен туған бұйым, шығармашылық арпалыстың, қуаттың квинтэссенциялық түйіні, автордың іштей аласапыранға түсіп, тұңғыықтан тапқан маржандарынан тоқылған өзгеше дүние.

Сонда қазақ тілі мұғалімі көркем шығарманың жасалу логикасын қолдана білмей, сөз бен сөйлемдерді жаттанды үйретуге түсіп кетпеуі үшін не істеуі керек?

Көркем шығарма мәтіні – адамдардың шынайы өмір болмысының автордың көркем ойы арқылы танылған

моделі екені белгілі. Осы жағынан көркем шығарманың басқа көркем туындылармен байланысы бар екенін білеміз. Ол материалдық не рухани туындылардың барлығы көркемдік жағынан белгілі бір нүктеге дейін бірдей болып келеді де, көркемдік шешім табуының жолдары бойынша ажыратылады. Ол не формасы жағынан, не мазмұны жағынан сан түрлі рухани-материалдық көркем әлемді құрайтын дүниелердің өзіндік болмысы болып танылады [1].

Көркем модель – автордың өзін қоршаған ортасын көшіріп қоя салуы емес. Санасына сырттан қабылдаған әлемді жан-дүниесімен қорытып, оны өзіндік талқыға салып қайта бояп, тіл құралдарының көркемдік әлеуетін танып-таңдап, сол арқылы сыртқа қайта ұсынуы. Сондықтан әрбір көркем бұйымнан автордың ойы мен идеясын тану маңызды болады.

Бұл жерде Сұлтанмахмұттың «Бір адамға» деген өлеңін мысалға келтіру артық болмас деп ойлаймыз. Өлеңде автор бір шалдың өзінің қазына малын көрсеткені, қымбат бұйымдар көп екені айтылады. «Жусақ та денемізден кетер емес, сондағы тұқым шашып сепкеніңіз» деген жолдар мен «Кесені қолыма алып қарай бердім, ішінде нахақ көзден жас бар ма деп» жолдарын алып, осы әдісті кез келген көркем шығармаға қолданып қарастыратын болсақ, барлық көркем туындылардың мазмұнында оны жасаған, сомдаған автордың бір жұрнағы танылатыны анық.

Сондықтан автор жасап шығарған дүние қалай болғанда да, идеалданған объект болып табылады. Бірақ ол – жалған қияли нәрсе емес, автордың көркем көрегендігімен көрсетіліп отырған, шынайы өмірде болуы мүмкін модель. Макроәлемнің микроәлемдік

моделін көркем мәтінге сыйғыза алған жазушы мен ақынның шеберлігін мақтауосыдан туады. Сондықтан да биік эстетикалық идеяның туындысынан адамдар шабыттанып, жаңа өмірлік қуат алып, әрі қарай өзіндік жаңа модельдер туындатуға бара алады.

Ол көркем шығармада адамзаттық, ұлттық, жеке адамдық философия, мәдениет, тарих, діни, салт-дәстүр, өзін ұстау әдебі – барлық идеялар өзара үйлесіп, «сырты күміс, іші алтын болып, теп-тегіс жұмыр келсін айналасы» деген талапқа сай берілсе ғана адамдардың барлығы кәусардан су ішкендей таласа оқитын болады.

Себебі әрбір персонаждан, кейіпкерден, іс-әрекеттерден оқырман өзін, өзінің өмір жолының іздерін, үміті мен армандарының ұшқындарын жалт-жұлт еткен жолдардан байқап қалып отырады. Соның бәрін туындатқан – тіл құралдары, соның барлығы – автордың тілді көркемдік қаламының ұшымен қолданған еңбегінің нәтижесі.

Қазақ тілі сабақтарында шәкірттердің шығармашылық қабілетін өркендетіп, сөздік қорын байытып, сөйлеу шеберлігін дұрыс формалармен қалыптап, грамматикалық-орфографиялық зеректігін қайрап, қазақша ойлау формаларын түсіне қолдануға дағдыландыратын бірден-бір сенімді құрал – көркем мәтін осындай қасиеттерге ие құрал.

Осы – көркем шығарманың беретін пайдасы, қуаты, көрсететін жолы. Осы жағынан яғни көркем шығарма тіл үйренушінің жан-дүниесін қозғалысқа түсіретін ерекше құбылыс болғандықтан, ол қазақ тілін үйрету үдерісінде мәтін ретінде оқылғанда тек тіл үйрету құралы емес, оқыған адамның болмысына да әсерін тигізеді.

Көркем мәтінді қолданып қазақ тілін оқыту (Т1) немесе қазақ тілін

үйрету (Т2) технологияларын жүйелі қалыпқа түсіру үшін, ең алдымен, оның құрылымдық логикасын айқын анықтап алу керек. Ол келесі кезекте тұрған мақаламызда ұсынылатын болғандықтан бұл жерде тек алгоритмдік жолын атап кетеміз [2].

Осындай алгоритмдік жүйе дұрыс құрылып, әдістер соған сәйкес таңдалып, сол таңдалған әдістер жаттығу формасына айналып, олардың

барлығы Блум таксономиясының сатылары бойынша орналастырылса, көркем мәтінді қолдану арқылы қазақ тілін шығармашылық деңгейде тіл оқыту технологиясының негізі де қалыптасады.

Көркем мәтінді талдау жаттығуларын мынадай алгоритмдік қадамдар желісімен қолдану арқылы жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады.

1 - кесте. Көркем мәтінді қолдану арқылы шығармашылық деңгейде тіл оқыту технологиясының лингводидактикалық негіздері

Қадамдар	Әдістер	Жаттығу
Бірінші қадам. Көркем мәтінді (үзіндісін) қабылдау.	Мұғалім әңгімесі. Тыңдау. Болжам арқылы тірек сөздермен жұмыс.	Жаттығулар Блум таксономиясына сәйкес сатылар бойынша құрылуы тиіс.
Екінші қадам. Көркем мәтіннің (үзіндінің) мазмұнын талдау.	Объективтік талдау - танымдық, пәндік-оқиғалық қабатын талдау. Субъективтік талдау - бағалау. Ондағы автордың жан-дүниесін танытатын, көзқарасын танытатын, сюжеттерді автор өзіндік идеялық мақсатқа сай құрғанын (басқаша да болуы мүмкін ғой?) көрсететін талдау. Мазмұндағы жақсылық пен жамандық, адамгершілік, махаббат, достық пен зұлымдықтың теке-тіресі және авторлық шешім көрінісі.	Жаттығулар Блум таксономиясына сәйкес сатылар бойынша құрылуы тиіс.
Үшінші қадам. Көркем мәтіннің (үзіндінің) формасын талдау.	Ішкі форма. Сыртқы форма. Форма – мазмұнның берілуінің, бар болуының басты тірегі, негізі екенін таныту әдістері (лингводидактикалық әдістер, поэтикалық талдау әдістері).	Жаттығулар Блум таксономиясына сәйкес сатылар бойынша құрылуы тиіс.
Төртінші қадам. Көркем мәтіннің (үзіндінің) тілдік жүйесін талдау.	Тілдік талдау - дыбыстық-фонетикалық, лексикалық, грамматикалық, стилистикалық құралдардың идеяны ашудағы автордың көркем тілдік қолданысы ерешеліктері.	Жаттығулар Блум таксономиясына сәйкес сатылар бойынша құрылуы тиіс.

ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Көркем шығарма мәтінінің өнердің барлық басқа түрлерін бір өзіне ұстап тұра алатын қабілеті мен мүмкіндігі – оның аса қасиетті сакралды десе болатын болмысы. Оны шәкірттерімізге таныту үшін көркем шығарма мен өнердің барлық басқа түрлерін салыстыра алатындай мүмкіндік тудырамыз. Олай жасамай тұрып, тілді мақтағанмен, жырлағанмен шәкірттің санасына қонбайды, құлаққа естіледі де кетеді. Арнайы жағдаяттық жаттығу орындату арқылы көзін жеткізудің

жолы - ғылыми және шығармашылық әдісті меңгерту. М.Әуезовтің «Абай жолы» романының 1- кітабынан алынған үзінділер бойынша берілген тапсырманың бір түрін көрейік.

Тапсырма. Көркем шығармадан алынған үзінділерді аса зейін қойып оқыңыз. Онда суреттелген нәрсенің (кейіпкер, оқиға, іс-әрекет, пейзаж, портрет т.б.) қандай өнер түрімен жақын келетінін анықтап, қасына сәйкесін жазыңыз. Өнер түрлері – архитектура, сурет өнері, кино, скульптура, балет.

№ /№	Көркем шығарма мәтінінен үзінділер	Қай өнер түріне жақын келеді / ұқсайды
1	<p>Тегінде, ертекші, өлеңші, не басқа әңгімеші адамға талай уақыт тапжылмай тесіле қарап қалу Абайдың кішкентай күнінен бергі әдеті еді. Адам пішіні әрдайым бұған бір тамаша, өзгеше қызық сурет тәрізденетін. Әсіресе, ажымы мол үлкендер пішіні бір қызық хикая тәрізді. Ол кей адамның айғыз-айғыз ажымынан, салбыраған ұртынан, қыртыстанған маңдайынан немесе бояуы оңған көздерінен, әр алуан сақал-мұртынан – өзінше неше түрлі жанды, сызаты көп сипаттарын көргендей болатын. Қына басқан, сызаты көп тас па? Я селдір тоғай ма? Не, көде-көкпек пе? Кейде мал мен аң бейнесі ме? Бәріне де ұқсап кетіп отыратын адам мүсіндері болады</p>	
2	<p>Бөжей де оншалық өзгеше емес. Түсі ақ сұр келген, өзі қоңыр сақалды, кесек мұрынды Бөжей - осы отырғанның бәрінен де сұлу. Бетінде ажымы да аз. Бірақ Абайдың көзін оған көп тартатын бір нәрсе - мұның бітікшелеу, кішкене келген көздері.</p>	
3	<p>Жиренше таңертең Құнанбай аулына бір әдемі тарғыл тазы ертіп келді. Келуі ауылды азан-қазан қып, бала-шағаның көбін тысқа еріксіз шығарған. Бұл шудың басы-Оспан болған.</p> <p>Жиренше тазысымен қонақ үйдің сыртына тақай бергенде, Оспан анадайдан көріп қалып: - Айтақ, айтақ, жеңдер. Ойбай, жеңдер, әне Жиреншенің тазысын! Жолдаяқ, Бөрбасар, Бөрбасар! – деп Құнанбай үйінің көп сары аласын ұран шақырғандай өре тұрғызған. Жиренше Оспанның бүлдіретінін алыстан біліп: - Өй, Оспан! Айналайын! Қалқатайым... Қой! Қоя ғой! – деп, сонша тоқтатпақ болып еді, Оспан: - Бөрбасар... Найт! – деп сақылдап күліп, секіріп ырғып, бар итін тарғыл тазыға қарай қаптатқан болатын.</p> <p>Осы кезде қонақ үйге жетіп қалған Жиренше атын тастай беріп, тазы итін мойнынан ұстап тұра қалған. Бірақ жеті-сегіз сары ала, әрбір үйдің ығынан шығып, «гүр-гүр» етіп кеп, қоршап алды. Үйге де кіргізбей, табан аудырмай да қойған еді. Оспан Жиренше «қой» деген сайын сақ-сақ күліп, иттерін өшіктіріп: -Ыр-р! – деп өзі де тап беретін.</p>	

	Бірақ өңшең кексе тартқан иттер Оспанның күнде осындай сан рет жоқ шатаққа бастай бергенінен мезі болған ба, тазыны жұлмады. Құрырылдауы мен арсылдауын ғана молайтып тұр.	
--	--	--

Дұрыс жауаптары: 1) скульптура, 2) сурет, 3) кино. Бірақ осы дұрыс жауапты табу шәкіртке біраз уақыт бойы жұмыс жасап, ойлануына жетелейді. Өйткені жай айта салғанның өзінде «неліктен?», «қандай белгілері бойынша?» деген сұраққа тағы жауап беруге тура келетіндіктен, жауабының тиянақты болуы үшін саналылықпен жұмыс жасауына тура келеді.

Осындай салыстырулар арқылы шәкірттер тілдің адам өмірінің барлық саласын қамтитыны, сипаттауға мүмкіндігі жететіні туралы ой қорытындысын жасайды [3].

Сондықтан көркем мәтінді тірек ете отырып, қазақ тілін ана тілі ретінде (Т1) оқытудың жүйесі мен қазақ тілін (Т2) тіл ретінде үйретудің жүйесіне байланысты жаттығулар жүйесі мен

мұғалімнің сабақта, сабақтан тыс басқа жұмыс түрлерімен үйлестіре қолдану жолы технологиялық сипатқа ие болады.

Көркем мәтінді талдай оқытуда мәтінмен кешенді талдау жұмыстарын жүргізу де нәтижелі болатын жол. Көркем мәтінді жан-жақты талдауда яғни таза тілдік, филологиялық талдау да, поэтикалық талдау да, орфографиялық және пунктуациялық талдау жасауда, коммуникативтік және стилистикалық талдау жасауда әр бағыттың өзіне тән жаттығулар қатары әзірленіп, оқушының көркем мәтін мазмұнымен терең танысып, ойлауы мен тілі дамуына керекті барлық лингводидактикалық мүмкіндіктер арнайы әдістемелі қор болып жинақталуы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Леонтьев А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность* – Москва, 1975. 352 с.
2. Мейлах Б.С. *Процесс творчества и художественное восприятие. Комплексный подход: опыт, поиски, перспективы* / Предисл. Б.М. Кедрова. – М.: Искусство, 1985. – 318 с.
3. Құрманова Н.Ж., Мухлис К. *Текст теориясы және текстті талдау әдістемесі*. – Алматы, 2000. – 160 бет.

CURRENT ISSUES OF PHILOSOPHY OF LANGUAGE

S.A. Rakhimbekova

*Kazakh University of Economics, Finance and international trade,
Astana, Kazakhstan*

Аңдатпа. Берілген мақалада тіл философиясының өзекті мәселелері қарастырылған. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілінің өзектілігі, дамуы және тіл философиясы тарихынан үлгілері көрсетілген.

Аннотация. В данной статье рассматриваются актуальные вопросы философии языка. Также приводятся примеры из истории философии, развития и актуальности государственного языка в Республике Казахстан.

Abstract. This article discusses topical issues of the philosophy of language. There are also examples from the history of philosophy, development and relevance of the state language in the Republic of Kazakhstan.

Түйін сөздер: тіл философиясы, философия тарихы, мемлекеттік тіл.

Ключевые слова: философия языка, история философии, государственный язык.

Key words: philosophy of language, history of philosophy, state language.

Formation of national language of modern Kazakhstan has successfully passed the most difficult stages. Teaching of national language has always been of great importance as for culture beam, carrier of custom and nation mentality.

Cognition of language through culture, social life and a history of the nation is the most efficiency method among the many methods of teaching a Kazakh language.

The most valuable heritage of the nation studied for years handed on teaching methods as the aforementioned items as well as language in general. It has been beginning from the oral folk literature of the ancient poets – Zhyrau -, whose poems clearly showed (reflected) pictures of people’s social life, its history and its famous sons.

Gradually, didactic as well as philosophical poems passed into words

of edification, after into political forecasts and solutions of life challenges. On the back of this the issue on a purity of the Kazakh language whose native speakers still keep ancient words- archaisms, passed them into the modern Kazakh language, is always actual.

The famous scientists S. Isayev, stressing the importance of native language, states in his writings: «Тіл – қоғамдағы адамдар арасындағы аса маңызды қатынас құралы болғандықтан да, ол, бір жағынан, ойлаумен, екінші жағынан, сол арқылы санамен, үшінші жағынан, қоғамдық өмірде белгілі-белгілі қызметтер (коммуникативтік, эстетикалық-экспрессивтік, т.б.) атқаруымен және дыбыстық материалға негізделуі, оның белгілі мәнге ие бола алуымен байланыста болып келеді» [1, 4 p.]. We can also mention that Kazakh language abounds with a lot of

proverbs. They have been taken more from the folklore time, when the Kazakh Khanade had passed its formation.

It is crucial to say that even during the Soviet Union the ancient Kazakh language was of great importance and preserved in its purity due to works of famous scientists of Kazakh steppe.

They were scientist - ethnographer Shokan Ualikhanov, teacher Ybyrai Altinsarin who was discoverer of the first schools on Kazakh land, we also can mention Akhmet Baitursynov who was a founder of Kazakh linguistics and whose stupendous works had made a real revolution on the history of linguistics.

Certainly, during the years of Soviet Union, the Russian language was priority language, however, the classics of Kazakh literature and linguists performed a feat, saving the purity of Kazakh language as well as saving the language of poets-zhyrau, which is considered as one of the most core philosophical language of ancient nomads.

As it is known, nomads were notable for rich heritage of literature which passed across the generations. It is well-known that the works of Gabit Musrepov, Beimbet Mailin, Mukhtar Auyezov, Ilyas Omarov conducted to this process.

The social and political system of different generations, solution of many difficulties by the ancient wisdom ways of noble nomads were described in vivid colors in those works.

As we know, the Kazakh language as one of the Turkic group languages is closely connected with the philosophy of nation. Philosophy itself in many aspects connected with Quran and the religion of Islam. Statements (assertions) characterizing philosophical ideas and religious directions of Islam are found in the most of Kazakh proverbs.

Ideas of forgiveness, compassion, generosity, virtue passed through the philosophy of whole nations in its language and preserved in its pristine purity. Even nowadays we, Kazakh people, have daily expressions which are used several times, words which sources are religion and spiritual riches of the nation and its philosophy of life and purity.

Across the generations they had been passed in every family, tribes and zhuz. Then it is clear that the Kazakh language as one of the most difficult philosophical language managed to preserve its original purity, without mixing with other Turkic languages. It is evident, that there are some words borrowed from Arabic, Persian languages, but even this borrowing went back to ancient times of poets-zhyrau, first Kazakh steppe revolutionaries, and in no way affected on the purity of the syllable.

What concerns the current position of the language policy, we can be sure that the Kazakh language, as one of the most difficult philosophical languages that reflect the rich philosophy of life, culture and mentality of an entire nation, has preserved its basis, not submitted by changes of several centuries.

What could preserve the language in such a pristine purity as a complex and beautiful language? The answer is found in works of Kazakh writers, who had always a philosophical significance like a language of poets-zhirau. It is pleasant to know that a lot of the same proverbs, sayings, philosophical words and exhortations on which were based spiritual concept of life and storage of whole Kazakh steppe took place in the works of XV-XXI century.

A democratic nation is another important fact of the preservation of Kazakh language in its purity and

complexity of the speech. It is well known that the law of the steppe had always been democratic and nomads brought in a democratic society where freedom of speech and the decision of the individual had been appreciated.

Ancient philosophy of the Kazakh steppe is the one whole for all of its sons, whether he was a descendant of the Khan's blood or poor. Pride and freedom of speech belonged to both of them. Not without reason many historical memoirs were written about a democratic political structure of Kazakh society. We have had such a system for a long time that is why it was possible to maintain the boundaries of the state, nation and language. The code of laws «Zheti Zhargy» by Tauke khan, fair decisions of Kazakh biys were always on the side of justice, a noble decision of serious crimes.

Herein we can mention the elected by nation the first Kazakh steppe fair and democratic khans Zhanibek and Kerey, their sons and descendants as famous politicians Kasim Khan, Tauke Khan, Abylai Khan. They defended the borders of their motherland with the fire and sword, sometimes on two fronts, in spite of the fact that the land of the Kazakhs was attractive to others, with the efforts of the khans it did not become someone else's property and still successfully passed from one generation to another.

It means that the land was not only as a property, we openly acknowledge their ability to preserve valuable inheritance of the nation, its language and culture. Thanks to the poets- zhyrau, who were called the voice of the nation, openly oppose any tyranny, and whose performances were afraid of angry rich steppe, we know a lot of social and political difficulties of any other time. But none of their poems had described the problem of the Kazakh language as

far as there was no such problem. The steppe gentility, aristocrats of those times understood the importance of language factor, the necessity to preserve the purity of language not mixing with others.

The Kazakh rulers selected by democratic society had conscientious attitude to the nation and its interests, culture and language. Thanks to them only the Kazakh language preserved its purity though many other nations periodically appeared in the Kazakh steppe in those days. «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!», - which means that knowledge of other languages and worship of the mother tongue is a deep philosophical solution of those times that came to us. It is well known that the Kazakhs could easily speak in several foreign languages, this skill inherited by several generations and still passed the younger generation through centuries-old experience of the nation.

That is why the Kazakh can easily learn several languages and does not contribute to his native language of foreign words which is an important factor in maintaining the purity of the native language as a classic.

Thus, the purity and preservation of language is closely related to the philosophy of the nation. The Kazakhs have always been and will be a nation that primarily carries the future of a valuable inheritance of past centuries, carefully passing it to the younger generation.

A baby from the date of birth hears a native language, feels it, observes all traditions from the cradle, takes part in them, he feels as an individual as many Kazakh customs devoted to. Many of these customs accompanies with cradle songs such as «Бесік жыры» devoted to babies. We go through all the beautiful

and unique customs of our nation with the increase of years, promoting a love to neighbor, charity, generosity and deep philosophy basics of the Kazakhs.

That is to say that all the stages of achievement of personhood closely associated with the mother tongue, that is why even 50 years old man who have lived abroad and never heard native speech, can master it in no time. Herein is implicated a deep philosophy of language.

A well-known Kazakh scientist, Professor K. Akhanov writes about this in his treatises: «Тіл мен қоғамның өзара тығыз байланысы – еік жақты байланыс. Біріншіден, тілсіз ешбір қоғам өмір сүре алмайды. Тіл жоқ жерде адамдардың қоғамда бірлесіп еңбек етуі, қоғамдық өндірісті ұйымдастыруы, оны дамытуы мүмкін емес. Демек, қоғамның өмір сүруі, адамдардың бірлесіп еңбек етуі үшін қатынас құралы, пікір алысудың құралы – тіл қажет. Тіл – адам баласы қоғамның өмір сүруінің және дамуының қажетті шарты. Екіншіден, тіл қоғам бар жерде ғана өмір сүреді» [2, 38 p.].

Professor K. Akhanov emphasizes the importance of native language in the formation of individual and society and the state as a whole.

The significance of the native language is particularly evident through the development of science, art and literature. The scientist A. Khasenov marks this: «Тілдің қоғамдық сипаты ең алдымен лексикада көрінеді. Қоғамдағы ғылыми-техникалық прогресс тілге көп жаңалық әкеледі. Тілде жаңа сөздер пайда болады; байырғы сөздер жаңа мағынаға ие болады; жаңа сөз тіркестері жасалады; синтаксистік кейбір құрылымдар, конструкциялар пайда болады; стильдердің, әсіресе сөйлеу тіл мен жазба тіл интонациясы-

ның арақатынасы да жетіледі т.б.» [3, 50 p.].

In 1750 Jean-Jacques Rousseau in his treatise on the sciences and the arts (*Discours sur les arts et les sciences*) awarded by Dijon academy for the possibility of science and art to change the society takes the primary source over the top of any culture. Within the treatise, civilization around had led to moral and physical degeneration of the people and the only people that have preserved their original simplicity remained virtuous and strong, further stated that the outcomes of progress were always moral corruption and military weakness.

Rousseau asserted that the primary source, rather than something that was after it, is the basis which is necessary to know every decent society. Certainly, all cultural inheritance of any nation was primarily based on language. Here we can fully agree with the theory of well-known philosopher that the language is the most important factor as a primary source in the preservation of culture and history of a nation and humanity as a whole. Such theories and treatises are often to see in the history of philosophy.

Take, for example, philosophical treatises of J. Bruno, Aristotle, Denis Diderot, etc. All of them are the greatest philosophers of their time, the founders of philosophy science. Philosophy of language occupies a large part of their great works, as the science of the first stage in the construction of human society, culture and morality.

Within the treatise Rousseau one of the negative aspects of any society is the moral corruption. Philosopher clearly pointed out that morality is closely intertwined with moral basis of society which is language and culture.

We can trace from history a negative impact of culture of some nations to

others. For example, the tribe of Maya had been colonized by the Spanish. Mayan culture began to disappear along with its people, the Spaniards did not aspire to understand its philosophy. The same comparison can be traced back to other people and at another time.

The missionaries of Europe in the olden days socialized with the natives with one main goal. They were not interested in the culture of African peoples the same as other conquerors, under religion cover they tried to enter the Gentiles into the Christian faith by opening English schools, thus promoting their own language.

Therefore, we can note many of the sovereigns of the past centuries. Genghis Khan, Hitler, Napoleon - immigrants of different nationalities, religions and ages, they have steadily strived the same goal - to conquer foreign territory. And yet, what is most important in the consideration of our question, they tried to make their own culture, without regard to the other.

Destruction of culture or its parts always negatively affected the language. Through realization of the necessity only to know language and keep it in pristine purity, humanity did not lose its masterpieces of art. It is well known that Shakespeare, Abay, Goethe wrote their invaluable treatises in their native language, the complexity and beauty of which can be understood only by a language speaker.

Language and culture – are the integral concepts. They save sometimes

not only an independent society from ignorance, but also the entire nation from death or occupation, as for example, India as being the former British colony. Due to Gandhi intensions, India had been using only its products and as the consequence the British manufacturers lost their Indian consumers, which served as a major cause for the departure of the British.

India had freed itself from colonial oppression without a single shot, standing up for its market, consumers, not letting to forget their culture and customs, putting on a pedestal their native language, not English. We can see the power and influence of native language on the fate of country and the nation as a whole! A role of the state language is not only in the development of culture, but also in the political interests of the country.

Thus, we can clearly see the role of native language through the formation of the XXI century society. The presidents of countries in their addresses always mention the purity of the state language. The role of the state language in Kazakhstan is great.

A lot of books are published in Kazakh, a lot of seminars and trainings are hold, the country's best scientists write their research papers in their native language, the other nations of our multicultural country by studying Kazakh realize that the future of the state, nation and people of Kazakhstan at its native language.

References:

1. Исаев С. «Қазіргі қазақ тіліндегі негізгі грамматикалық ұғымдар» Алматы: «Ана тілі», 1992. - 144 б.
2. Аханов К. «Тіл білімінің негіздері» Алматы: «Санат», 2003. - 496 б.
3. Хасенов А. «Тіл білімі» Алматы: «Санат», 2003. - 416 б.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА НЕПРЕРЫВНОСТИ ВО ВЗАИМОДЕЙСТВИИ «ШКОЛА-ВУЗ» КАК ФАКТОР СНИЖЕНИЯ РИСКОВ МОЛОДОЙ ЛИЧНОСТИ ПРИ ПЕРЕХОДЕ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ОБУЧЕНИЮ

А.К. Свидерский, Б.Д. Каирбекова

*Павлодарский государственный педагогический университет,
г. Павлодар, Казахстан*

Аңдатпа. Мақала жастардың жоғары оқу орнында кәсіби білім алуға көшу мәселесінің бір қырына арналған. Аталған үрдісте орын алатын әлеуметтік қауіптің қатары қарастырылған. Жоғары оқу орындары мен жалпы орта білім берудің үздіксіздік принципін өзара әрекеттестігі арқылы бұл қауіпті жеңілдетуге болатындығы туралы тұжырымға келген.

Аннотация. Статья посвящена одной из сторон проблемы перехода молодых людей к профессиональному обучению в высшем учебном заведении. В статье рассматривается ряд социальных рисков, которые возникают в этом процессе. При этом делается вывод, что реализации принципа непрерывности во взаимодействии общеобразовательных и высших учебных заведений способствует смягчению таких рисков.

Abstract. The article deals with an aspect of the problem of youth's transfer to professional education in a higher educational institutes. The article considers a number of social risks, arising in this process. Herewith, a conclusion is made that implementing the principle of continuity in interrelation of secondary and higher educational institutios contributes to easing of such risks.

Түйін сөздер: кәсіптік оқыту, жоғары оқу орны, әлеуметтік тәуекелдер, үздіксіздік қағидатын іске асыру.

Ключевые слова: профессиональное обучение, высшее учебное заведение, социальные риски, реализация принципа непрерывности.

Keywords: vocational training, higher education institution, social risks, implementation of the principle of continuity.

В ежегодных Посланиях Главы нашего государства Н. А. Назарбаева народу Казахстана особое внимание уделяется социально-значимым программам, в том числе повышению качества образования. Главным ориентиром являются слова Президента Республики Казахстан о необходимости предоставления качественных образовательных услуг. На форуме стипендиатов Международной

программы «Болашак» Н.А. Назарбаев выдвинул идею национального проекта «Интеллектуальная нация – 2020» [1].

В связи с этим возрастает роль современной системы образования в развитии человеческого капитала как основной единицы измерения уровня жизни общества. В то же время национальные системы образования не могут развиваться без интеграции с тенденциями мирового

образовательного пространства. Новый Закон Республики Казахстан «Об образовании», принятый в 2007 году, создал правовую основу для реализации многоуровневой подготовки специалистов.

Многоуровневая система высшего и послевузовского образования (бакалавриат-магистратура-докторантура) предусматривает движение от общего к частному, т.е. сначала человек получает широкое образование по какому-либо направлению, а затем постепенно переходит к более узкой подготовке через образовательные программы, ориентированные на специализацию.

Такая система, с точки зрения методики и идеологии обучения, позволяет на студенческой скамье развивать у студента способности и навыки к обучению на протяжении всей жизни, приобретать навыки межличностного общения. Она обеспечивает достаточно четкую реализацию получения знаний, способствует диверсификации методологии и методики обучения на разных уровнях подготовки кадров. Утверждать проблемность перехода молодой личности к профессиональному обучению аксиомно. Эти проблемы анализируются в плоскости и педагогической, психологической и социальной. Но, на наш взгляд, рассмотрение этих проблем с точки зрения рискологического подхода, позволяет выявить те стороны этого процесса, на которые распространяются основные характеристики риска как такового, а именно, когда риск понимается как специфический процесс выбора альтернатив, вариантов действий в ситуации неопределенности, когда риск раскрывается через непосредственное действие (деятельность субъекта) в

надежде на позитивный исход, и когда при определении риска акцент делается на вероятности отрицательного характера результата каких-либо событий.

Исследователи также отмечают особую значимость рискологического подхода к анализу проблем образования. Так Ю. А. Зубок отмечает, что для адекватного понимания проблем образования в современных условиях необходимо рассмотрение социальной природы риска во всем многообразии его проявлений в данной сфере. При этом она отмечает, что «социальный риск возникает при переходе от состояния неопределенности к определенности (или наоборот) и представляет собой потенциальную или реальную угрозу конкретным общественным структурам, группам, личностям, ставя их перед необходимостью выбора» [2, с. 35].

Исходя из определения таких сущностных сторон риска, можем утверждать, что он характерен и для перехода молодого человека из школы в вуз. Так, молодой человек делает свой профессиональный выбор в ситуации наличия множества альтернатив для выбора не только специальностей и вузов, а и факультетов, а может даже города и страны обучения, иногда имея о них не самое полное представление. И не факт, что выбранная ими альтернатива удовлетворит его с точки зрения представлений о месте получения своей будущей профессии.

В дальнейшем, даже если по формальным сторонам молодой человек будет удовлетворен своим выбором места обучения, то есть другой риск не адаптироваться к системе обучения (студенческой группе, корпоративной культуре) данного вуза, то есть попросту «не вписаться» в среду. В конечном итоге, проучившись в вузе положенное

количество лет, молодой человек на пороге его окончания сталкивается с новыми рисками, связанными с проблемами трудоустройства, которые, как правило, абитуриенты и их родители пытаются спрогнозировать еще при выборе специальности и вуза, то есть как раз при переходе из школы в высшее учебное заведение.

Опираясь на такое понимание социального риска, можно утверждать, что одной из главных предпосылок возникновения рисков при переходе из школы в вуз, является состояние неопределенности, которое порождается разными факторами. Для более четкого понимания и видения рисков в системе высшего образования представляется методологически правильным рассматривать их:

- на входе в вуз – риски выбора альтернатив при поступлении и зачислении в высшие учебные заведения;

- риски в вузе – риски в процессе обучения и адаптации к обучению в вузе;

- риски на выходе – риски трудоустройства молодых специалистов и риски, которые могут проявляться в других сферах общества, но порожденные системой высшего образования.

В разрезе заявленной проблемы, нас будут интересовать первые две группы рисков, смягчение которых как раз лежит в плоскости реализации принципа непрерывности во взаимодействии «школа-вуз».

Что касается первой группы, то существующая система приема в высшие учебные заведения на основе результатов единого национального тестирования, безусловно, социально-справедливая направленность. Но с другой стороны, эта система вносит элементы неопределенности в процесс профессионального выбора молодыми

людьми и выбора учебного заведения, что отражается на дальнейшем процессе обучения и взаимодействии преподавателей и студентов в ходе профессиональной подготовки. Состояние неопределенности и неполной информированности части абитуриентов о сущности выбираемой специальности, специфике профессиональной подготовки в конкретном учебном заведении приводит к определенным рискам, выявить которые возможно уже в процессе обучения.

Такие риски составляют вторую определенную нами группу. К ним относятся риски адаптации молодых людей к новому социальному окружению в вузе, новым видам учебной деятельности и новым целям и задачам этого периода жизнедеятельности молодой личности. Проанализировать такие риски возможно путем анализа взаимных ожиданий преподавателей и студентов, которые лежат в основе формирования их социального поведения в процессе обучения. Представляется целесообразным обозначить предполагаемые ожидания преподавателей и студентов, с которыми они начинают взаимодействовать в процессе профессиональной подготовки, особенно на первых курсах обучения. К основным ожиданиям преподавателей можем отнести:

- наличие у студентов достаточного уровня подготовки по общеобразовательным предметам для обучения по выбранной специальности;

- определенная профессиональная ориентированность студентов;

- высокий уровень мотивации получения качественного профессионального образования;

- наличие навыков самостоятельной работы и обучения в соответствии с

вузовскими формами;

- сформированность ряда личностных качеств, необходимые для обучения в вузе.

Ожидания студентов могут сводиться к следующим:

- бесконфликтное и беспроблемное включение в процесс обучения в вузе и адаптация к новой вузовской среде и новому социальному окружению (в первую очередь на микроуровне - студенческой группе);

- подтверждение правильности выбранной специальности в соответствии с личными предпочтениями и способностями (исключение риска «фальстарта»);

- наличие у вуза широких возможностей для реальной практической подготовки и реализации творческих способностей молодой личности (возможностей для интересной «студенческой жизни»).

Безусловно, эти ожидания объективно лежат в плоскостях разных интересов преподавателей и студентов (хотя априори они должны в определенной степени совпадать). И на основе анализа «пересечения» этих ожиданий можем говорить о проблемах и рисках.

К таким пересечениям можем отнести:

- ожидания беспроблемного включения студентов в процесс обучения в соответствии с формами и требованиями высшего учебного заведения на основании должной общеобразовательной подготовки и сформированности навыков самостоятельной работы;

- ориентированность студентов в сущности выбранной специальности для получения профессии и высокая мотивированность получения именно выбранной профессии;

- информированность студентов о специфике профессиональной подготовки и принципах корпоративной культуры в данном учебном заведении;

- сформированность личностных качеств, позволяющих успешно адаптироваться к вузовской среде и в дальнейшем обучаться в вузе.

Риски возникают именно тогда, когда при этих «пересечениях» выявляются крайне полярные ожидания с одной и с другой стороны. На наш взгляд наиболее «рискогенными» являются ожидания, связанные с четкой профессиональной ориентированностью абитуриентов, и в этом случае мы можем говорить о риске их «фальстарта» [3, с. 116] и, как следствие этого, отчисление из вузов, что в свою очередь влечет риски нестабильности студенческого контингента и учебной загруженности преподавателей.

В подтверждение этому можно привести результаты социологического исследования, где 70-80% выпускников имели четкую определенность по вопросу выбора учебного заведения, факультета, специальности. Количество неопределившихся не так велико (порядка 30%), но в некоторых случаях это приводит как к проблемам профессионального выбора у самих абитуриентов, так и вносит проблемы в формирование студенческого контингента самих вузов [4, с. 57].

Выявление и анализ возможных рисков «ожиданий» «преподаватель-студент» позволит выработать оптимальные меры по их снижению еще на стадии подготовки к поступлению в высшее учебное заведение, а именно в общеобразовательной школе, что, в свою очередь, снизит риски «фальстарта» для молодых людей и сделает работу преподавателей по подготовке молодежи к

профессиональной и трудовой деятельности более эффективной. Безусловной фундаментальной основой разрешения этого противоречия должно являться взаимодействие средних и высших образовательных учреждений на принципах непрерывности, создание социально-психологических условий для молодых людей, которые бы позволяли им еще на школьной скамье освоить формы деятельности, необходимые для обучения в вузе.

Под социально-психологическими условиями взаимодействия школьного и вузовского обучения мы понимаем такую среду, в которой в тесном взаимодействии представлена наилучшая совокупность педагогических факторов (отношений, средств и т.д.), обеспечивающих качественную подготовку учащихся средних образовательных учреждений к продолжению обучения в вузах.

К этим условиям относятся:

- с одной стороны, знание учителями средних образовательных учреждений и преподавателями вузов социально-психологических особенностей учащихся, с другой – форм и методов обучения в средней и высшей школе;

- обеспечение преемственности форм, методов и приемов обучения между средними и высшими образовательными учреждениями;

- обучение учащихся средних образовательных учреждений приемам и способам самообразования и самоконтроля, методам вузовского обучения;

- создание в среднем образовательном учреждении атмосферы обучения близкой к вузовской (сдача зачетов, сессий, защита реферативных работ).

В общем виде можно выделить следующие направления взаи-

модействия Павлодарского государственного педагогического университета и средних образовательных учреждений нашего региона, которые должны быть непрерывными:

- 1) *учебно-методическое*, содержащее в себе: деятельность по обновлению и адаптации содержания профильного обучения в соответствии с особенностями избранной образовательной ориентацией; подготовку и апробацию учебников, учебных и дидактических пособий для учащихся, учителей и преподавателей вузов, работающих во взаимодействующих с вузами средних образовательных учреждениях; руководство учебной деятельностью по профильным дисциплинам; непосредственное обучение преподавателями вузов учащихся средних школ; личные профессиональные контакты учителей с преподавателями вузов по обмену опытом;

- 2) *научно-методическое*, характеризующееся работой факультативов и кружков на базе средних и высших образовательных учреждений; совместным проведением предметных олимпиад, семинаров и конкурсов; разработкой образовательных программ и обучающих технологий, обеспечивающих непрерывность и преемственность школьного и вузовского образования; совместным проведением научно-практических конференций учителей и учащихся средних образовательных учреждений со студентами и преподавателями вузов;

- 3) *профориентационное*, которое включает создание и развитие внутрисистемных связей в образовании, осуществляемых через пропаганду профессий по которым готовят взаимодействующие образовательные

учреждения; информирование о правилах приема и условиях обучения в базовых образовательных учреждениях и профильных вузах; выступление представителей вузов в школе с лекциями о специальностях, по которым готовят студентов; обеспечение работы подготовительных курсов на базе взаимодействующего вуза; проведение установочных консультаций для учителей и учащихся школы по предметам вступительных экзаменов; беседы с учащимися и их родителями о правилах приема в вуз и условиях обучения в нем; проведение предметных олимпиад для учащихся школ, изъявивших желание учиться в том или ином вузе; проведение дней открытых дверей; предоставление услуг профдиагностики.

4) профилактическое, осуществляющееся через центры вуза и проектную деятельность: интерактивный сервис для изучения английского языка; интересные квесты и задания по математике, русскому и казахскому языку, окружающему миру и обучению грамоте; онлайн-курсы по математике, физике, химии, биологии; обучающие

видеоуроки по физике и математике, интернет-кружки и олимпиады по иностранным языкам, математике и естественно-научного профиля для учеников 1-9 классов; сервис по математике для учеников 5-11 классов, подробный разбор тем и пошаговое решение задач. Профилактическое направление заключается в устранении проблемы в знаниях через работу центров и проектную деятельность профессорско-преподавательского состава нашего вуза, работающего в этом направлении. Основная и главная миссия – помочь учащимся заполнить пробелы в знаниях, объясняя просто, доступно и обязательно проверяя, как освоил и понял материал ученик.

В конечном итоге, при всей аксиомности значения взаимодействия «школа-вуз», его реализация на принципах непрерывности и ответственности обеих сторон позволит существенно смягчить риски перехода молодых людей в новую для себя социально-культурную среду и сделать свой профессиональный выбор с долей уменьшения дальнейших «рисковых» ситуаций.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г. Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции.
2. Зубок, Ю. Управление рисками в сфере образования молодежи / Ю. Зубок, В. Чупров // Высшее образование в России. - 2007. - № 5. - С. 11-22.
3. Зубок, Ю. А. Риск в сфере образования молодежи: институциональные и само регуляционные механизмы управления / Ю. А. Зубок, В. И. Чупров // Вопросы образования. - 2008. - № 4. - С. 31-55.
4. Дормидонова Т. М. Диагностика обученности Т. И. Дормидонова // Педдиagnostика. - 2004. - № 2. - с. 91- 101.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ

А.К. Тастанова

Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, г. Астана

Аңдатпа. Оқу бағдарламалары мен оқу мекемелерін аккредиттеу сапасын бағалауда оқыту нәтижелері маңызды рөл атқарады. Мақалада оқыту нәтижелерін бағалаудың заманауи әдістері қарастырылды.

Аннотация. Результаты обучения играют важную роль в процедурах оценки качества аккредитации образовательных программ и образовательных учреждений. В статье рассматриваются современные подходы к оценке результатов обучения.

Abstract. Training results play an important role in assessment procedures of quality of accreditation of educational programs and educational institutions. In article modern approaches to assessment of training results are considered.

Тірек сөздер: оқыту нәтижелері, құзыреттіліктер, оқыту бағдарламасы, біліктілік.

Ключевые слова: результаты обучения, компетенции, образовательная программа, квалификация.

Keywords: Learning outcomes, competence, educational program qualification.

Результаты обучения играют важную роль во внутренних и внешних процедурах оценки качества образовательных программ и организаций образования.

Европейский консорциум по аккредитации ЕСА определил принципы, которыми должны руководствоваться внешние системы гарантии качества:

- аккредитационные агентства должны учитывать результаты обучения в своих экспертизах, повышая тем самым взаимное признание аккредитационных решений;

- аккредитационные агентства должны оценивать, соответствуют ли результаты обучения Национальной структуре квалификаций (НСК) и/или Европейской структуре квалификаций (EQF);

- результаты обучения – дело всех заинтересованных сторон, поэтому аккредитационные агентства должны оценивать, учитывают ли вузы мнения других сторон о результатах обучения при разработке или пересмотре образовательных программ;

- аккредитационные агентства должны определять, являются ли результаты обучения и то, как они оцениваются в вузах, понятными и доступными общественности;

- аккредитационные агентства должны оценивать, позволяют ли учебный план и содержание образования студентам достигать запланированных результатов обучения, и применяют ли вузы адекватные процедуры для оценки результатов обучения;

- при аккредитации программ ак-

кредитационные агентства должны приводить четкие указания на результаты обучения программы в своих отчетах.

- при аккредитации вуза аккредитационные агентства должны оценивать условия, создаваемые вузом для внедрения и оценки результатов обучения [1].

Что касается внутривузовских систем гарантии качества, Европейский консорциум по аккредитации ЕСА определил основные принципы использования ими результатов обучения:

1) сопоставимость и согласованность:

- стратегии и процедуры оценки ориентируются на результаты обучения, а не на условия;

- стратегии оценки применяются одинаково в рамках всего вуза и дают возможность для сравнения;

- стратегии оценки применяются систематически и по различным дисциплинам.

2) отчетность - все преподаватели и комиссии, участвующие в оценке, осведомлены о своих конкретных, четко определенных обязанностях и действуют в соответствии с ними;

3) прозрачность:

- стратегия оценки, применяющаяся для программы, четко сформулирована и доступна всем преподавателям и студентам;

- студенты информированы о формах и объемах оценивания, которое им предстоит пройти, а также о том, что от них ожидается;

- используемые критерии оценки соответствуют предполагаемым результатам обучения и доступны всем преподавателям и студентам.

4) вовлеченность стейкхолдеров:

- все сотрудники, участвующие в реализации программы или ее компонен-

тов, вовлечены в разработку и реализацию целостной оценочной стратегии;

- студенты имеют возможность выразить свое мнение о количестве и типе оцениваний, которые они проходят, а также о том, рассматривают ли они эти процедуры как «справедливые», «эффективные» измерения результатов своей учебной деятельности и способностей [1].

Результаты обучения указывают на индивидуальные достижения, знания и практические умения, приобретенные и продемонстрированные обучающимися после успешного завершения обучения (например, отдельного модуля или образовательной программы в целом, неформального обучения). То есть, в самих результатах обучения заложены критерии оценки, по результатам которой осуществляется их официальное признание.

Для достижения нашей страной высокого индекса конкурентоспособности по ГИК Казахстан принимает участие в различных международных исследованиях. Так, в проекте ANELO (Assessment of Higher Education Learning Outcomes - оценка результатов обучения в системе высшего образования (ОЭСР)) основными направлениями являются:

- исследование общих навыков и компетенций;

- исследование специальных навыков и компетенций по дисциплине «Экономика»;

- исследование специальных навыков и компетенций по дисциплине «Инженерные науки».

В проекте AAGLO (Assessing and Assuring Graduate Learning Outcomes (Австралия)) оцениваются результаты высшего образования через достижения в отдельных дисциплинах: Бизнес, Здравоохранение, Медицина и Ветеринарные науки, Наука (Химия), Искус-

ство, Социальные и Гуманитарные науки (Археология и История), Инженерия, Юриспруденция, Дизайн и Искусство постановки (Драма и постановка).

В США целью проекта GLOSSARI (Georgia Learning Outcomes of Students Studying Abroad Research Initiative - результаты обучения, исследовательской деятельности иностранных студентов университетов Джорджии) является сравнение общих результатов обучения своих и иностранных студентов по следующим параметрам: функциональные знания культуры, знания мировой географии, знания мировой взаимозависимости, компетенции в области межкультурных взаимоотношений.

Система измерения результатов обучения 15-летних школьников по проекту PISA преследует следующие цели:

- основная - оценка способности использовать приобретенные в школе знания и опыт для широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности;

- инновационная цель (2012 г.) - оценка функциональной грамотности в интерактивной среде, оценка финансовой грамотности;

- политическая цель - оценка качества и эффективности образования, равенства доступа к образованию.

При этом система критериев PISA включает: знания (репродуктивная деятельность, знание фактов и обычных несложных вопросов); применение (установление связей, использование понятий); рассуждение (рефлексия).

Системы измерения результатов обучающихся, окончивших начальную школу, TIMS & PIRLS, измеряют знания в области математики и точных наук, а также грамотность чтения.

Следующим инструментом измерения результатов обучения выступают различные педагогические методики.

Рассмотрим некоторые из них:

- формула 100% обученности В.П.Симонова состоит из 5-ти показателей:

- 1) различие – 4%;
- 2) запоминание – 12%;
- 3) понимание – 20%;
- 4) простейшие умения и навыки – 28%;
- 5) перенос – 30%;

- В.П.Беспалько усвоение учебного материала распределяет по 4 уровням: ученический (выполнение практических действий по инструкции, либо по подсказке со стороны учителя); алгоритмический (переформулирование учебного материала, его критическое осмысление, поиск рационального способа принятия решения, сравнения и сопоставления вариантов); эвристической (поиск, применение приемов мыслительной деятельности, т.е. выделение главного, теоретическое обобщение, систематизация, рефлексия и т.д.) и творческий (исследовательская деятельность) [2];

- Т.И. Шамова и Т.М. Давыденко выделяют следующие уровни:

- 1) личностно-смысловое отношение к изучаемому учебному материалу и процессу собственной учебной деятельности;

- 2) сформированность самостоятельно выработанных способов учебной работы (интеллектуальные, информационные, исследовательские и др.);

- 3) владение метазнаниями;

- 4) владение логикой научного знания;

- в технологии И.Я. Курамшина 4 уровня соответствуют следующим показателям:

- 1) узнавание изученных объектов и способов деятельности;

- 2) применение усвоенной информации для решения типовых задач;

3) применение усвоенной информации для решения нетиповых задач и получения новой информации;

4) трансформация усвоенной информации для разрешения междисциплинарных проблем с типовыми расчетными и экспериментальными задачами [2].

По общепризнанной таксономии Б. Блума основными категориями учебных целей являются:

1) знание - запоминание и воспроизведение изученного материала;

2) понимание - преобразование материала из одной формы выражения в другую, «перевод» его с одного «языка» на другой;

3) применение – использование изученного материала в конкретных условиях и новых ситуациях;

4) анализ - вычленение частей целого, выявление взаимосвязей между ними, осознание принципов организации целого;

5) синтез – создание новых схем и структур;

6) оценка – оценивание значения того или иного материала для конкретной цели, основанное на четких критериях [3].

Среди казахстанских авторов технологии обучения посвящены работы Н.Н. Нурахметова-К.А. Абдыгалиева – технология концентрированно-интенсивного обучения (КИО); Т.Т. Галиева – технология обучения, основанная на системном подходе; технология обучения Ж.А. Караева, основанная на принципах уровневой дифференциации. В технологии Ж.А.Караева преобладаю-

щими являются проблемно-поисковые методы обучения.

В рамках Болонского процесса «результаты обучения» выпускника (Learning Outcomes) используются как основной инструмент оценки образовательной программы.

Национальная система оценки результатов обучения в РК состоит из внутренней оценки, включающей текущее и итоговое оценивание, осуществляемое учителями школ, согласно ГОСО и учебным программам и национальной внешней оценки (ВОУД, НОК, ЕНТ, КТ).

Оценка результатов обучения лежит в основе присуждения квалификаций и выдачи соответствующего сертификата, диплома или присуждения степени. В таком виде результаты обучения в форме освоенных компетенций становятся собственностью человека и залогом его трудоустройства, профессионального роста и самореализации.

Таким образом, результаты обучения позволяют:

- сформулировать исчерпывающий набор требований к достижениям (компетенциям) обучающихся;

- повысить прозрачность и сравнимость квалификаций;

- обеспечить единый формат проектирования программ для различных форм обучения (например, дистанционного обучения, обучения на рабочем месте, неформального обучения и др.);

- обеспечить прозрачное взаимодействие между требованием сферы труда, содержанием программ и оценкой.

Список литературы:

1. Fry, H., Ketteridge, S., Marshall A. *Handbook for Teaching and Learning in Higher Education*. London: Kogan Page, 2000.

2. Болонский процесс: Результаты обучения и компетентностный подход (книга – приложение 1) Под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко –

М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 536 с.

3. Отчет по проекту «Научно-методическое обеспечение проектирования основных образовательных программ высшего профессионального образования, реализующих ГОС ВПО нового поколения на основе компетентностного подхода» аналитической ведомственной целевой программы. - М.: 2008 г.

УДК 37.048

ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ В ОБУЧЕНИИ НА РАЗНЫХ УРОВНЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Ш.М. Шуиншина

Национальная академия образования им. И. Алтынсарина,
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа. Мақалада болашақ жоғары білікті педагогтерді дайындау сапасын арттыру мақсатында білім берудің әртүрлі деңгейлерінде оқытудағы бірізділікті қамтамасыз ету бойынша нормативті талаптарға талдау жасалынған.

Аннотация. В статье проанализированы нормативные требования по обеспечению преемственности в обучении на разных уровнях образования для повышения качества подготовки будущих педагогов высшей квалификации.

Abstract. The article analyzes the regulatory requirements for ensuring continuity in education at different levels of education to improve the quality of training of future teachers of higher qualification.

Түйін сөздер: бірізділік, оқытудағы үздіксіз білім беру, оқу бағдарламалары, білім мазмұнын жаңарту, жаратылыстану пәндері.

Ключевые слова: преемственность, непрерывность образования, учебные программы, обновление содержания образования, естественнонаучные дисциплины.

Key words: continuity, continuity of education, curricula, renewal of the content of education, natural science disciplines.

Принцип преемственности в системе образования обусловлен объективно существующими этапами познания и касается содержания обучения, его форм и способов, стратегий и тактик взаимодействия субъектов в учебном процессе.

Суть преемственности в обучении состоит в том, чтобы на основе сохраняющихся базовых знаний, полученных на предыдущем уровне образования,

обеспечить их постепенное наращивание и уточнение за счёт снятия отмеченных противоречий на последующих уровнях образования.

В данное время в Республике Казахстан происходит модернизация системы образования. Это связано, прежде всего, с обновлением содержания общего среднего образования, с обеспечением его деятельного и развивающего характера.

Отсутствие преемственности в содержаниях учебных образовательных программ общего среднего образования и образовательных программ высшего и послевузовского образования по подготовке педагогических кадров высшей квалификации создает проблемы, отражающиеся на качестве системы образования в целом.

Целью непрерывного образования в условиях «образования через всю жизнь» становится всестороннее развитие (включая саморазвитие) человека, создание условий для максимального раскрытия его социальных и духовных потенциалов.

В школьной практике преемственность достигается строением учебников и программ с методической и психологической точки зрения, а также при движении от простого к сложному в изучении предмета и организации самостоятельной работы обучающихся и, конечно, системой методических средств.

В рамках обновления содержания образования в целостной системе непрерывного образования можно выделить ряд взаимосвязанных и взаимодействующих её ступеней, между которыми должна быть осуществлена сквозная вертикальная интеграция, обеспечивающая планомерность, целостность и поступательность процесса развития личности, преемственность её общего и профессионального естественнонаучного образования. Вместе с тем в настоящее время наблюдается несогласованность в содержании естественнонаучного образования, формах и методах обучения в школе и вузе, характере учебно-познавательной деятельности школьников и студентов.

Необходимость обеспечения преемственности законодательно закрепле-

на в нормативных правовых документах в области образования Республики Казахстан.

В соответствии со статьей 12 Закона Республики Казахстан «Об образовании» система образования на основе принципа непрерывности и преемственности образовательных учебных программ включает семь уровней образования: дошкольное воспитание и обучение; начальное образование; основное среднее образование; среднее образование (общее среднее образование, техническое и профессиональное образование); послесреднее образование; высшее образование; послевузовское образование [1].

Основу системы образования Республики Казахстан составляют государственные общеобязательные стандарты образования (далее – ГОСО), содержание образования определяется образовательными учебными программами, обеспечивающими преемственность уровней образования. При этом образовательные учебные программы разрабатываются на основе ГОСО.

Образовательные учебные программы в зависимости от содержания и их направления (назначения) подразделяются на: общеобразовательные (типовые, рабочие); профессиональные (типовые, рабочие); дополнительные.

Типовые общеобразовательные и профессиональные учебные программы разрабатываются в соответствии с требованиями ГОСО, а рабочие общеобразовательные и профессиональные учебные программы разрабатываются на основе соответствующих типовых учебных программ.

Например, типовая учебная программа по учебному предмету «Физика» для 7-9 классов уровня основного среднего образования по обновленно-

му содержанию утверждена приказом Министра образования и науки Республики Казахстан «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115» от 25 октября 2017 года № 545 [2].

Особенностью данной программы по учебному предмету «Физика» для 7-9 классов является формирование исследовательских навыков у обучающихся, которые являются важнейшими критериями успешности будущей профессии, поскольку исследование проблемы, тестирование идей формируют универсальные навыки для решения любого рода проблем.

В настоящее время осуществляется обновление содержания среднего образования в Республике Казахстан, в ходе которого основное внимание уделяется навыкам, имеющим широкий спектр применения в современной жизни: творческое применение знаний; критическое мышление; выполнение исследовательских работ; использование ИКТ; применение способов коммуникативного общения, включая языковые навыки; умение работать в группе и индивидуально.

Школы в условиях обновления отличаются тем, что учебные достижения имеют продуктивный характер, а учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих обучающихся по «добыванию» знаний на каждом уроке. В этих условиях обучающийся является субъектом познания, а учитель выступает организатором познавательной деятельности обучающихся.

Суть преемственности в изучении естественнонаучных дисциплин на примере базовой науки – физики заключается в том, чтобы на основе полученных базовых знаний предыдущего этапа обучения обеспечить их посте-

пенное наращивание и усложнение в последующих этапах обучения.

Преемственность преподавания физики реализуется на основе применения взаимосвязанных учебников, постоянных физических терминов и понятийных аппаратов, теоретических положений и их практической реализации, межпредметных связей физики, информатики, и других естественнонаучных дисциплин, соблюдения пререквизитов и постреквизитов.

Структура преподавания предмета «Физика» в общеобразовательных школах построена так, что на первом этапе обучения физики (7-9 классы) изучаются пропедевтические (первичные) курсы, которые обеспечивают жизненно важные знания и практические навыки, направленные на формирование наиболее важных знаний и навыков. На втором этапе обучения (10-11 классы) изучаются систематические курсы, основанные на фундаментальных теориях физики. Содержание базовых знаний предмета «Физика» было сначала идентифицировано по пяти основным направлениям, а затем сгруппировано в рамках фундаментальных теорий.

Для соблюдения принципа преемственности и соответствия международным требованиям на основе исследования TIMSS в учебные программы начального образования по предмету «Естествознание» включены такие основные понятия физики в качестве темы, как «Свет и звук», «Электричество и магнетизм», «Силы и движение» [3].

Таким образом, преемственность и целостность физического образования в условиях обновления среднего образования обеспечивается следующим образом:

- на уровне начального образования (1-4 классы) изучается предмет «Естествознание»;

- на уровне основного среднего образования изучаются два предмета: предмет «Естествознание» - в 5-6 классах; предмет «Физика» - в 7-9 классах;

- на уровне общего среднего образования - предмет «Физика» для 10-11 классов.

Следовательно, начиная с начальной школы до 7 класса физические понятия формируются у школьников на основе предмета «Естествознание».

Начиная с 7-го класса изучаются одновременно учебные предметы «Физика», «Химия», «Биология», «География», что обеспечивает непрерывность естественнонаучного образования.

Типовая учебная программа определяет содержание каждого предмета и сферу знаний, навыков в соответствии с когнитивными способностями обучающихся.

Целью изучения курса физики в 7–9 классах является формирование у обучающихся основ научного мировоззрения, целостного восприятия естественнонаучной картины мира, способности наблюдать, анализировать и фиксировать явления природы для решения жизненно важных практических задач.

Основными задачами изучения учебного предмета «Физика» являются:

- освоение обучающимися знаний о фундаментальных физических законах и принципах, лежащих в основе современной физической картины мира, методах научного познания природы;

- развитие у обучающихся интеллектуальной, информационной, коммуникативной и рефлексивной культуры, навыков выполнения физического эксперимента и исследования;

- воспитание ответственного отношения к учебной и исследовательской деятельности;

- использование полученных навыков для рационального природополь-

зования и защиты окружающей среды, обеспечения безопасности жизнедеятельности человека и общества [4].

Необходимо особо отметить, что при изучении естественнонаучных дисциплин учащиеся широко применяют навыки использования информационно-коммуникативных технологий, полученных при изучении курсов «Информатика» и «Математика».

Учащиеся одновременно развивают навыки использования ИКТ в процессе изучения естественнонаучных дисциплин на основе интегрированной образовательной программы путем поиска, создания и обработки информации, сотрудничества и обмена информацией и идеями, оценивания и совершенствования своей работы, используя широкий спектр оборудования и приложений.

Научные знания, основанные на изучении предмета «Физика», могут использоваться обучающимися в будущем в различных областях человеческой деятельности.

Таким образом, обучающиеся получают знания, полученные из математики, используя физические знания. Они могут использоваться для измерения различных математических величин, количественной оценки чисел, определения результатов физических экспериментов (при различных измерениях). Обучающиеся осваивают функциональные зависимости и узнают, как их получить, учатся строить графики, необходимые для понимания и освоения физических законов.

Необходимо также отметить, что учебные предметы «Физика» и «Химия» взаимно дополняют друг друга. В конце концов, эти две науки рассматривают явления и процессы в природе с их собственной точки зрения. Такие понятия как материя, масса, вес, энергия и законы сохранения энергии,

электричество, электрическое поле и др. являются общими для физики и химии. Также такие фундаментальные понятия, как молекулярно-кинетическая и электронная теория, теория атомной структуры и другие рассматриваются как в курсе физики, так и химии.

Одним из важных факторов, способным повлиять на проблему преемственности общего среднего и высшего образования является профильное обучение в старших классах школы.

Профильное образование является средством дифференциации обучения, когда реализуется индивидуализация учебного процесса, создаются условия для развития старшеклассников в соответствии с их способностями и потребностями, интересами и намерениями в дальнейшем продолжении образования. При профильном обучении существенно расширяются возможности выстраивания учеником собственной, индивидуальной образовательной траектории, отвечающей его интересам и познавательным потребностям, профилю будущего профессионального образования [5].

Решение проблемы успешного профессионального самоопределения учащихся может быть осуществлено на основе четко налаженного взаимодействия среднего и высшего образования и прежде всего в обеспечении преемственности в становлении личности учащихся, в содержании, методах и средствах обучения.

В последние годы в общеобразовательных школах Казахстана широко начали транслировать опыт АОО «Назарбаев интеллектуальные школы» (НИШ), учебные программы которых разработаны совместно с Международным Экзаменационным Советом Кембридж [6].

В условиях информатизации современного общества учителя-предмет-

ники должны обладать ИКТ-компетенциями, использовать дополнительные ресурсы, в том числе интернет, и формировать у учащихся умения находить и обрабатывать информацию.

Одним из эффективных направлений применения информационных технологий – это дистанционное обучение в целом, в условиях малокомплектных школ (МКШ) в частности. Дистанционное обучение в МКШ применяется на базе опорных школ-ресурсных центров (ОП-РЦ), которые объединяют вокруг себя ряд близлежащих МКШ, образуя целостную образовательную систему с едиными целями и задачами.

В настоящее время в республике функционирует 169 ОП-РЦ, которые охватывают обучающихся 8-9 и 10-11 классов 557 магнитных МКШ, обеспечивая доступ детям отдаленных сельских школ к качественному образованию и современным информационно-образовательным ресурсам.

Обновление содержания среднего образования в Республике Казахстан на основе соблюдения принципов преемственности и учета государственных приоритетов, международного опыта и отечественной практики осуществляется с целью обучения, воспитания и развития творческого, критически мыслящего человека, успешно работающего в быстроменяющемся мире, постоянно совершенствующего свои знания и культурный уровень, приносящего пользу обществу.

Проблемы обеспечения преемственности естественнонаучного образования в системе «школа-вуз» в условиях обновления современного образования являются одними из важных задач, требующих исследования.

Разрабатываемые теоретические и методологические основы по обеспечению преемственности образователь-

ных программ высшего педагогического и общего среднего образования в условиях обновления содержания образования позволят привести их в соответствие с требованиями законодательства в области образования для повышения качества подготовки педагогических кадров высшей квалификации.

Выпускники вузов по педагогическим специальностям, в т.ч. естественнонаучного направления, должны обладать глубоким знанием содержания

предметов, изучаемых в организациях среднего образования на основе новых требований обновленного содержания образования.

Таким образом, исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод о том, что в стране назрела необходимость переосмысления и пересмотра вузовских образовательных учебных программ по подготовке будущих учителей по дисциплинам естественнонаучного образования на основе обновленного содержания школьных программ.

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании», 2007г.
2. Типовая учебная программа по учебному предмету «Физика» для 7-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию. Приказ МОН РК от «25» октября 2017 года № 545.
3. «Результаты Казахстана в TIMSS-2015». Национальный отчет.- Астана: АО «Информационно-аналитический центр», 2017 – 220 стр.
4. Қазақбаева Д.М. Мектепте жаратылыс-ғылыми білім беруді дамытудың теориясы мен практикасы: пед. ғыл. док. ... дис.: 13.00.08. – Алматы, 2010. – 315 б.
5. Батаршев А.В. Преемственность обучения в общеобразовательной и профессиональной школе / Под ред. А.П. Беляевой. СПб.: Ин-т профтехобразования РАО, 1996. - 80 с.
6. Обновление содержания среднего образования на основе опыта Назарбаев Интеллектуальных школ. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 43 с.
7. Abylkassymova A.E., Tuyakov E.A. On modernization of the System of Continuous Pedagogical Education in the Republic of Kazakhstan in Modern conditions. // PONTE International Journal of Sciences and Research. – Florence, Italy. - Vol. 74 | No. 1/SI | Jan 2018. DOI: 10.21506/j.ponte.2018.1.28 (Scopus). Импакт-фактор 0,1(Scopus).

МӘДЕНИ МЕКЕМЕЛЕРДЕ ӨЛКЕТАНУ САБАҚТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Б.Б. Байкасов, Г.А. Қуанышева

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа. Бұл мақалада «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасын орындау шеңберінде мәдени мекемелерде өлкетану сабақтарын ұйымдастырудың жолдары мен әдістері ұсынылды.

Аннотация. В данной статье были предложены пути и методы организации краеведческих занятий в учреждениях культуры в рамках выполнения программы «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

Abstract. In this article the ways and methods of organization of local lore studies in cultural institutions within the framework of «Look into the future: modernization of public consciousness» program were proposed.

Түйін сөздер: өлкетану сабақтарын ұйымдастыру әдістері, мәдениет мекемелері, өлкетану сабақтары.

Ключевые слова: методы организации краеведческих занятий, учреждения культуры, занятия по краеведению.

Key words: methods of organization of local lore studies, cultural institutions, local lore studies.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында: «Бүгінде «Туған жер» бағдарламасының арқасында қалталы кәсіпкерлер Отанға деген патриотизмнің жарқын үлгісін көрсетуде. Өңірдің экономикалық, экологиялық, әлеуметтік, мәдени жақтарын барынша дамытуда. Жергілікті меценаттар және демеушілер миллиондаған қаржы жұмсап туған жерін дамытуда, көркейтуде жастарға үлгі болуда. Өлкетанулық жұмыстар осындай патриоттарды мектеп қабырғасынан бастап қалыптастырады» [1] - деп, мектептегі өлкетану жұмыстарының мақсаты мен маңызын ашып көрсетіп отыр.

Бағдарламаны орындау мақсатында Үкімет әзірлеген «Тәрбие және білім»

кіші бағдарламасы шеңберінде «Өлкетану» базалық бағыты бойынша ауқымды істер атқарылуда.

Таяу болашақта, яғни 2022 жылға қарай білім алушылардың жүз пайызы туған өлкесін мәдени-тарихи ескерткіштер негізінде танып білетін болады. Бүгінде, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің тапсырмасымен әр облыста өңірлік «Өлкетану» оқулығы дайындалды. Академия ұжымы да аталған бағытқа үлес қосуда.

Атап айтсақ, мектеп қабырғасында өлкетану сабақтарын өткізудің әдістемелік ұсынымдамаларын бірнеше нұсқада әзірлеп шығарды. Себебі, тәрбие мен білім беру шеңберіндегі өлкетану сабақтарын мектептен тыс

жерлерде, мәселен, киелі орындарда, табиғат аясында, ашық аспан астындағы археологиялық қазба орындарында, түрлі зертханаларда, тарихи-мәдени ескерткіштерде, мәдени мекемелерде өткізуге болады.

Бұл мақалада мәдени мекемелердегі өлкетану сабақтарын кеңірек баяндап өтеміз.

Мәдени мекеме деп қызметінің бағыты мен мақсатына сәйкес құрылған ұйымдық құрылымды айтамыз. Музейлер, музей-қорықтар, табиғи музей-қорықтар, театрлар, кітапханалар, мәдени-тарихи орталықтар, мәдениет саласындағы қызметті жүзеге асыратын басқа да мәдениет ұйымдары /сәулет өнері/ мәдениет ұйымдарына жатады. Олар бағытына қарай ғылыми, мәдени, әлеуметтік, білім беру тағы басқаға жіктеледі.

Мәдени мекемелердегі өлкетану сабақтары дәстүрлі емес сабақ түрлеріне жатады. Мұғалім оқу жоспарына сәйкес өлкетану сабақтарының тақырыбы мен мақсатына қарай мәдени мекемелерге апарлады.

Мәдени мекемелерге экскурсия, экспедиция, туристік саяхат барысында кездесу, байқау, «жанды» сабақ сияқты әртүрлі әдіспен өлкетану сабағын ұйымдастыра аламыз. Мәдени мекеменің мектептен ара қашықтығына байланысты өлкетану сабақтарының уақыты 1-2 сабақ немесе бір оқу күніне ұзаруы мүмкін. Мектептің оқу үрдісіне кедергі келтірмеу үшін сабақ кестесіне 5-6-сабақ ретінде қойғаны дұрыс. Өлкетану сабақтарын өткізу үшін мектеп оқу жылының басында дайын болуы керек. Яғни, мектептер мен мәдени ұйымдар арасында бірлескен шығармашылық келісімшарт жасалады. Келісімшартқа сәйкес мектептер мен музейлерде сабақ

кестесі сәйкестендіріледі. Нәтижесінде, екі тарап та мекемеде уақытты тиімді пайдаланудың алғышартын жасайды. Шартқа сәйкес мектеп басшысы экскурсияға жіберу туралы бұйрық шығарады. Бұйрық бойынша экскурсия барысында логистика, тамақтану, қауіпсіздік, медициналық көмек, құтқару, ақпараттандыру жұмыстарына жауапты арнайы мамандар бекітіледі [2].

Мұғалім мәдени нысанның ерекшелігіне, сабақтың мақсатына қарай кіріктірілген сабақ әдісін қолданады. Яғни, өлкетану сабақтарында әдебиет, тарих, география, музыка т.б. пәндер кіріктіріліп оқытылады.

Мәдени мекемелер ішінде өлкетану сабақтарын өткізуге ең қолайлысы музей болып табылады. Музейдің ғылыми-ағарту жұмысының негізгі формасы – экскурсия. Мектеп оқушыларының музейлерге жиі экскурсия жасайтыны белгілі. Балалар музейдің тұрақты келушілері болып табылады.

Алайда, жақсы музей мұғалімі болмаса, сабақтан күтілетін нәтиже жүзеге аспауы мүмкін. Сондықтан, музейдегі «жанды» сабақтарды дайындау технологиясын тәжірибелі мұғалімдер, практиктер, білім беру әдіскерлері, музей мамандары бірлесе әзірлейді.

Ірі қалалардағы музейлерде өлкетану сабақтарын өткізудің өзіндік жобасы бар. Мәселен, Алматы қаласының музейлер жүйесі оқушыларға арналған жолбасшы әзірлеген. «Алақай! Алақай! Музейде Балақай!» деп аталатын интерактивті жолбасшы қаланың мәдени әлеуеті мен мүмкіндігін ескере отырып дайындалған. Жобаның жалпы сипаты: «БАЛАҚАЙ» - басты кейіпкер, ол «Балапан елі» бойынша қалалар мен мұражайларға сапарға алып шығатын

жолсерік болады. Жолсерікте музейдегі жәдігерлер бойынша тапсырмалар берілген. Тапсырмаларды орындау арқылы оқушы толық білім алып шығады.

Музейлердің ішінде қорық-музейлердің алар орны ерекше. Сабақтар жәдігердің орналасуына қарай музейдің бірнеше залында өткізіледі. Дайындық барысында музей қызметкерлері жәдігерлерден тақырыптық қоржын әзірлейді. Нәтижесінде өлкетану сабағын бір ғана залда немесе бұрышта өткізе аламыз. Бұл музей логистикасын үйлестіріп, оқушылардың музейге келуші қонақтарға кедергі жасамауы үшін жасалады. Сонымен қатар, сыныпты топқа бөліп оқыту да тиімді. Мұндай да топтың бірі тақырып бойынша деректі фильмдер тамашаласа, екінші топ жәдігерлермен танысып жатады. Сабақты бекіту кезеңінде музейдің архив құжаттарына талдау жасау, кластер, семантикалық карта, хронологиялық кесте, ребустар мен сканвордтар толтыру, сұрақ-жауаптар мен тест тапсырмаларын орындайды.

Қазақстан Республикасының «Мәдениет туралы» Заңы бойынша мәдени мекемелерге жататындықтан өлкетану сабағын табиғи музей-қорықтарда өткізе аламыз. Өлкені тану үшін табиғат аясына су көлігімен,

велосипедпен немесе жаяу саяхат жасауға болады. Саяхат жасау уақыты мен қашықтығына қарай бір немесе бірнеше күнге созылады. Мұндай сабақтар жексенбі немесе каникул күндері өткізіледі. Экскурсияға баратын топтарда 10 оқушыдан 40 оқушыға дейін болады. Денсаулыққа пайдалы саяхат сабақ оқушыларға қызықты болады. Далада, орманда, су жағасында оқушылар табиғат сұлулығын түсінуге үйреніп, алған әсерлерін кері байланыста жазбаша бөлісіп, флора мен фауна бойынша бейнебаяндар, сурет салу, фотоальбомдар, кеппешөптер дайындау арқылы білдіреді. Бұл өлкетану зерттеу жұмыстарын жүргізудегі маңызды көрсеткіш болып табылады.

Музейлерге, көрме залдарына, өндіріс орындарына бару өнер шығармаларын түсінуге, үйреншікті заттар мен құбылыстардан сұлулықты табуға, адамның еңбегінің маңыздылығын сезінуге үйретеді. Әрбір экскурсия оқулықтағы тақырыппен байланысты болады. Мысалға, 7-сыныпта берілген «Менің өлкемнің визит карточкасы: өлкетанудың деректер базасын әзірлеу» тақырыбындағы аралас сабақта пән бойынша іздену-зерттеу жұмыстарын жүргізуге болады.

Тарих пәні бойынша	«Ауыл қашан пайда болды?», «Ауылдың негізін кімдер, қандай жағдайда қалады?», «Ауыл өз дәуірінде қандай оқиғаларды басынан кешірді?», «Ауылда қандай мықты әулеттер бар? Олардың даму тарихы қандай болды?» деген сұрақтарға бірге жауап іздеулері керек.
География пәні бойынша	«Ауылда қандай таулар, өзен-көлдер бар?», «Олар қалай пайда болған?», «Олар қанша жаста?», «Ауыл көшелері қалай пайда болған?», «Ауылдағы өзен-сулар бастауын қайдан алып, қайда құяды?» деген сұрақтарға жауап іздейді.
Биология пәні бойынша;	«Ауылда қандай өсімдіктер өседі?», «Тек осы ауылда ғана өсетін өсімдіктер бар ма?», «Дәрілік шөптер кездеседі ме?», «Ауылда жалпы саны қанша түрлі өсімдік бар?» деген сұрақтарға оқушылармен бірге жауап іздейді.

Химия пәні бойынша	«Жезді», «Теміртау», «Хромтау», «Сары өзен», «Ақсу» атаулары нені білдіреді, топырақ пен судың құрамында не бар? деген сұрақтарға оқушылармен бірге жауап іздейді.
Әдебиет пәні бойынша	«Ауылдың атауы неге осылай аталған?», «Көше атаулары кімнің құрметіне қойылған?», «Топономикалық атаулар туралы қандай аңыз-әңгімелерді білесіңдер?» деген сияқты сауалдарға бірге жауап іздейді.
Бейнелеу өнері пәні бойынша	Оқушылар мәдени-тарихи орталықтар мен музей-қорықтарға саяхат кезінде жинақтаған материалдарын альбомда безендірген кезде, жүрген жолдың планын сызған кезде бейнелеу өнері мұғалімінің көмегі қажет. Ол альбомды әдемі безендіруге қажетті пайдалы кеңестер бере алады.

Мұғалім өлкетану жұмысын жандандыру мақсатында білім берудің тиімді заманауи әдістерін қолданады. Сондықтан, мұғалімнің әрқашан ізденісте болуы қажет. Музейдегі сабақтан соң мұғалімдер мектеп журналына пән бойынша тиісті тақырыпты жазады.

Театр қызметі – балалар шығармашылығының ең кең тараған түрі. Бұл мәдени мекемелер балалардың санасына отбасына деген сүйіспеншілікті, туған еліне, жеріне патриоттық сезімді қалыптастыратын қойылымдарды да сахналайды. Қойылым оқулықтағы тақырыптың мазмұнын ашатын болса, оқушыларды апаруға алдын ала дайындық жұмысын жүргізеді.

Оқушылар алдымен, тақырыпты толық меңгеруі тиіс. Мәселен, білім алушылар Қанат Жүнісовтің «Сәкен сұңқар» атты танымдық спектаклін тамашалауға баратын болса, Сәкен Сейфуллин өмірбаяны мен шығармалары туралы білімі болуы керек. Театрда тек қана спектакльдер ғана емес басқа да мәдени іс-шаралар өтетіні белгілі. Әдеби сазды кеш, өнер қайраткерінің мерейтойы, шығармашылық кеш т.б өлкетанулық мазмұндағы мәдени шараларға оқушыларды апаруға болады. Мұндай іс-шараларда оқушылар сахнада өнер

көрсетіп, кеш иесімен диалог құруға мүмкіндігі зор. Осылайша, өнер ордасы өлкетануға өз үлесін қоса алады.

Театр сияқты кітапхана да өлкетану сабақтарын ұйымдастыруда тиімді мекеме болып табылады. Оның әртүрлі бөлімдері бағытына қарай өлкетанулық шаралар өткізеді. Бұл іс-шаралар сабақтар, оқулар, кештер, көрмелер, шолулар, байқаулар, зияткерлік отырыстар, АКТ бағыттары бойынша өтеді. Мәселен, кітапханадағы кездесу кешінде оқушылар жергілікті ақын-жазушылардың өмірімен және шығармашылығымен таныса алады [3].

Мәдени мекеменің қашықтығы, ауа райының қолайсыздығы т.б. кедергілердің себебінен өлкетану сабақтары өз деңгейінде өткізілмеуі мүмкін. Шалғайдағы елді мекендерде мәдени мекемелердің жоқтығы да осыған себеп болады. Мұндайда, ақпараттық компьютерлік технология көмекке келеді. АКТ көмегімен мектеп қабырғасында мәдени мекемелерге виртуалды саяхат сабақ немесе онлайн сабақ өткізе аламыз. Виртуалды музейде экспозиция мен экспонаттарды 3D, 5D, 7D форматтағы киноқондырғылар, яғни заманауи технологиялар көмегімен бейнебаяндарды, тарихи, танымдық, көркем, анимациялық және деректі фильмдерді тамашалай алады. Бүгінде республикалық «Виртуалды мектеп

музейі» байқауы осы бағытты жетілдіру үстінде. Байқауға мектеп оқушылары белсене қатысып, туындыларын интернет ресурстарына орналастыра алады. Мәселен, Жамбыл облысы оқушыларының туындылары *zh-bilim.kz* сайтында, *Yotube, Facebook.com/bilimzhambyl* парақшасында орналас-тырылған. Бұл сілтемелер арқылы білім алушылардың өлкетану бойынша дайындаған материалдарын виртуалды мектеп музейлеріндегі виртуалды саяхат сабақтарда қолдана аласыздар.

Сонымен қатар, «*BILIM FM мек-теп радиосы*» байқауы шеңберіндегі тарихи жерлер туралы анықтамалық ақпараттарға арналған «Туған өлке» айдары аптасына екі рет тыңдар-мандармен қауышады.

Бұл байқауларды мектептегі өлкетану сабақтарының нәтижесі деп айта аламыз. Байқау білім алушылардың жеке қабілеттерін көрсетуге, дамытуға зор ықпалын тигізуде. Яғни, білім алушылар кері байланыс барысында компьютерлік сауаттылық, көптілділік дағдыларын көрсету мүмкіндігіне ие болады.

Мәдени мекемелерде, іс-шараларды өткізу барысында этикалық ережелерді қатаң сақтау керек. Атап айтқанда;

✓ Қатты күлмеу, даурығып сөйлемей, жүгірмеу т.с.с.

✓ Музей ішінде фотосуретке түспеу;

✓ Телефонмен сөйлеспеу;

✓ Жәдігерді таныстырғанда ұзақ монологтардан сақтану;

✓ Мөлшерден тыс артық ақпараттар бермеу;

✓ Ұзақ күрделі маршруттар (музей-заттарын қоспағанда) жасамау;

✓ Сабаққа еш қатысы жоқ жәдігерлер туралы баяндамау;

✓ Бірдей немесе ұқсас тапсырмалар бермеу.

Мәдени мекемелердегі өлкетану сабақтарында ескеретін ең басты жағдай бар. Бұл – этноұлттық құрмет көрсетушілікті айыптаулардың таралуына жол бермеу мақсатында ұлттың мәдени кодқа, тарихи фактілерге, Қазақстанның киелі жерлеріне қатысты мәселелерді және басқа да «сезімтал» мәселелерді түсіндіру кезінде әдептілік сақтау маңызды. Яғни, киелі нысандарды баяндау барысында кертартпа жершілдік, рушылдық, діншілдік, ұлтшылдық көзқарастардан аулақ болу болып табылады.

Өлкетану сабақтары – ел мен жерді сүйетін, патриот ұрпақты тәрбиелейтін және Елбасының «Рухани жаңғыру» мақаласын жүзеге асырудың құралы болмақ.

Әдебиеттер тізімі:

1. Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы // 2017 жылғы 12 сәуір.

2. «Мәдениет туралы» 2006 жылғы 15 желтоқсандағы № 207-II Қазақстан Республикасының Заңы (05.05.2017 жылы берілген өзгерістер мен толықтырулар)

3. Горбова М.А. Патриотическое воспитание средствами краеведения. М.: «Глобус», 2007. - С. 208, 211-214.

УРОВЕНЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Д.Ж. Жетписова

*специальная общеобразовательная школа-интернат №1
для детей с нарушениями слуха и речи,
г. Павлодар, Казахстан*

Аңдатпа. Мақалада арнайы білім беру педагогтерінің жаңа оқу жылына психологиялық дайындық мәселесі қарастырылады. Диагностикалық зерттеу және ұстаздармен сұхбат барысында еңбекке кірісер алдында олардың эмоционалдық күй деңгейі анықталды. Мұғалімдердің деперсонализация, эмоционалды сарқылу және жеке жетістіктік редукциясына қысқаша талдау жасалынған. Автор жыл бойына педагогтердің эмоционалдық күйіне жол бермеуге және оны бақылаудың мүмкін жолдарын қарастырған, сонымен қатар ұстаздарды күнделікті еңбек барысында психологиялық қолдау мүмкіндіктерін ұсынған.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос психологической готовности педагогов специального образования к новому учебному году. На основании диагностического исследования и в ходе беседы с учителями был установлен уровень эмоционального выгорания педагогов перед началом трудовой деятельности. Дан краткий анализ деперсонализации, эмоционального истощения и редукции личных достижений учителей. Автор рассмотрел возможные варианты контроля и предотвращения эмоционального выгорания педагогов в течение года. А также в статье предложены варианты психологического сопровождения учителей во время трудовых будней.

Abstract. The article deals with the psychological readiness of special education teachers for the new academic year. Based on the diagnostic study and during the conversation with teachers, the level of emotional burnout of teachers before the start of work was established. A brief analysis of depersonalization, emotional exhaustion and reduction of personal achievements of teachers is given. The author considered possible options for monitoring and preventing emotional burnout of teachers throughout the year. And also in the article are offered variants of psychological support of teachers during labor everyday life.

Түйін сөздер: педагогтер, эмоционалдық күй, деперсонализация, эмоционалдық сарқылу, арнайы білім беру, педагогикалық дайындық.

Ключевые слова: педагоги, эмоциональное выгорание, деперсонализация, эмоциональное истощение, специальное образование, педагогическая готовность.

Key words: teachers, emotional burnout, depersonalization, emotional exhaustion, special education, pedagogical readiness.

Учителя – это особая категория населения, которая модернизируется и видоизменяется с течением времени. На сегодняшний день педагогов среднего образования условно можно

подразделить на учителей общеобразовательных школ и учителей школ с особыми образовательными услугами. Ко второй категории относятся школы для одаренных детей – спортивные,

музыкальные и прочие школы; а также школы специального обучения для лиц с особыми потребностями.

Если раньше лица с особыми потребностями обучались в основном на дому, редко появлялись в обществе, были замкнуты и ограничены, то современные представители данной категории свободно чувствуют себя в обществе. Это явление полностью оправдывается социализацией детей при помощи учителей специального образования.

На базе специальных школ протекает трудоемкий процесс обучения и воспитания детей, включение их в общество, привлечение к участию в конкурсах, викторинах, творческих и спортивных мероприятиях. Дети свободно посещают кружки, тренинги, конференции, общаются между собой, заводят новых друзей, радуются жизни, чувствуют себя такими же, как и все.

Однако, объем работы выполняемый педагогами, поиски новых индивидуальных подходов, тяжелые множественные отклонения в развитии детей и другие трудности, с которыми приходится встречаться педагогам специального образования, приводят их к быстрой утомляемости и спаду сил и энергии, в связи с чем, развивается чувство психологического выгорания. Синдром выгорания по данным Всемирной организации здоровья (ВОЗ) – это физическое, эмоциональное или мотивационное истощение, характеризующееся нарушением продуктивности в работе, усталостью, бессонницей, повышенной подверженностью соматическим заболеваниям, а также употреблением алкоголя и других психоактивных средств, с целью получить временное облегчение, что имеет тенденцию развития физиологической зависимости [1]. Это расценивается как стресс – ре-

акция в ответ на производственные и эмоциональные требования, происходящие от излишней преданности человека своей работе с сопутствующим этому пренебрежением семейной жизнью или отдыхом [2]. Как правило, к данному состоянию склонны люди, находящиеся в постоянном контакте с обществом, тем самым, педагоги являются наиболее предрасположенными к синдрому выгорания.

Нами была проведена диагностика эмоционального выгорания педагогов Областной специальной общеобразовательной школы-интернат (далее СОШИ) города Павлодар. В этой школе обучаются дети с нарушением зрения и дети с интеллектуальной недостаточностью. Исследование было проведено с помощью теста К. Маслач, С. Джексон, в адаптации Н.Е. Водопьяновой с целью изучения степени профессионального выгорания учителей, работающих с особыми детьми. В тестировании участвовали педагоги в количестве 27 человек с разным по количеству педагогическим стажем, в среднем от 1 года до 40 лет. Опросник направлен на выявление трех сторон психологического выгорания педагога и позволяет определить уровни:

- 1) эмоционального истощения;
- 2) деперсонализации;
- 3) редукции личных достижений.

Эмоциональное истощение – это чувство обедненного эмоционального реагирования, снижение эмоционального фона, равнодушие. Основными источниками данного симптома авторы называют рабочие перегрузки и конфликты на работе. Человек, ощущает себя использованным и опустошенным, и не ощущает в себе сил и энергии общаться с другими людьми. Данный компонент определяется как базовый

в развитии выгорания [3]. Деперсонализация понимается как негативная, циничная, чрезмерно отстраненная реакция на общение с другими людьми. Возникает как ответ на эмоциональное истощение и, прежде всего, является защитной реакцией организма (своего рода эмоциональный буфер). Однако, существует риск перехода деперсонализации в дегуманизацию. Данный компонент можно назвать межличностным компонентом выгорания [4]. Редукция профессиональных достижений характеризуется как снижение чувства собственной компетентности и продуктивности. Оно обусловлено невозможностью справиться с требованиями на работе, и может обостряться отсутствием социальной поддержки и возможностей профессионального развития. Человек ощущает невозможность справляться с задачами и считает, что его преследуют провалы на работе. Данный компонент можно назвать самооценочным компонентом выгорания [5].

Опросник, согласно которому было организовано диагностическое исследование, включал в себя двадцать один вопрос с шестью вариантами ответов. На каждый вопрос респонденты могли ответить согласно следующей таблице (см. таблицу 1):

Таблица 1.

Ответы	Баллы
Никогда	0
Очень редко	1
Иногда	3
Часто	4
Очень часто	5
Каждый день	6

В ходе опроса мы наблюдали за состоянием респондентов, их поведе-

нием и эмоциями. Большая часть учителей отвечала быстро, не задумываясь, остальные вчитывались в вопрос и размышляли над ответом.

Таким образом, при исследовании педагогов ОСОШИ была установлена низкая выраженность эмоционального выгорания. По шкале эмоционального истощения были получены следующие результаты у 18 % - 5 человек наблюдается эмоциональное истощение, в основном это лица с большим стажем работы. Для 14 % характерна деперсонализация личности, также преимущественно относительно лиц со стажем от 5 и выше лет. 66 % педагогов со стажем и молодых специалистов предрасположены к редукции личных достижений.

Такие показатели объясняются в первую очередь тем, что все респонденты проходили тестирование после двухмесячного отпуска. Это еще раз доказывает, что своевременный отдых, времяпровождение с семьей, удовлетворение личных желаний положительным образом влияет на эмоциональное состояние педагогов.

Стоит заметить, что показатели не столь высоки и варьируют в пределах нормы, это свидетельствует о готовности учителей к плодотворной работе в новом учебном году.

Однако, исходя из выявленного процента эмоционально истощенных педагогов стоит учитывать, что склонность к эмоциональному выгоранию все же есть. Этот факт рекомендуется не игнорировать, а наоборот применять относительно педагогов психологическое сопровождение. В качестве помощи педагогам со склонностью к эмоциональному выгоранию и в целях профилактики рекомендуется проводить психологические тренинги, направленные на сплочение коллектива, раскрепо-

шение личности, повышение эмоционального фона. А также рекомендуется посещать места отдыха после рабочего дня, встречаться с родными и друзьями, проводить время с детьми, употреблять в пищу любимые блюда, баловать себя покупками и путешествиями, разноо-

бразить свой ежедневный график новыми привычками и традициями.

Таким образом, только наполненный жизненной энергией педагог способен вдохновить своих учеников на достижение высших целей.

Список литературы:

1. О.В. Башмакова, *Психосоциальные факторы в профилактике синдрома эмоционального выгорания педагогов* / Башмакова О.В. // Сборники конференций НИЦ Социосфера. 2014. № 7. С. 17-20.
2. Г.И. Колесникова, *Специальная психология и специальная педагогика. Учебное пособие* / Г.И. Колесникова. - М.: Юрайт, 2016. - 254 с.
3. В.Ю. Кротов, *Экспериментальное исследование процесса профилактики эмоционального выгорания педагогов* / кротов в.ю. // Человек и образование. 2010. № 3. С. 107-111.
4. О.В. Хухлаева, *Основные направления профилактики эмоционального выгорания педагогов* / Хухлаева О.В.// Народное образование. 2010. № 7. С. 278-282.
5. И.В. Заусенко, *Психологическое благополучие педагога* / заусенко и.в. // Педагогическое образование в России. 2012. № 2. С. 28-31.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОТРЕБНОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО УРОВНЯ ПЕДАГОГА ЧЕРЕЗ МОНИТОРИНГОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

К.А. Исентаева

ФАО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» ИПК ПР
по г. Астана, Казахстан

Аңдатпа. Педагогикалық мониторинг педагогтің кәсіби қызметін жетілдірудің негізі болып табылады, ол өз біліктілігін арттыруда жеке басына бағытталған тәсіл арқылы жүзеге асады. Мониторингтің қорытындысы бойынша курстарға қатысқан педагогтердің кәсіптік қызметіндегі өзгерістер, педагогтердің сұраулары мен қажеттіліктері зерттеліп, білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыру үшін мүмкіндігінше тезірек өз жұмысын оңтайландыруға мүмкіндік беретін талдамалық ақпарат әзірленуде.

Аннотация. Педагогический мониторинг рассматривается как основание совершенствования профессиональной деятельности педагога через личностно-ориентированный подход в повышении его квалификации. По результатам проведенного мониторинга изменений в профессиональной деятельности педагогов, проходивших курсы, изучаются запросы и потребности педагогов, составляется аналитическая информация, которая дает возможность своевременно корректировать свою деятельность, чтобы максимально направлять образовательный процесс на повышение профессионального мастерства педагогов в условиях обновления содержания образования.

Abstract. Pedagogical monitoring is considered as the basis for improving the professional activity of the teacher through a person-oriented approach in improving his skills. Based on the results of monitoring the changes in the professional activity of the teachers who attended the courses, the inquiries and needs of teachers are studied, analytical information is being prepared, which makes it possible to correct their activities in a timely manner in order to direct the educational process as much as possible to increase the professional skills of teachers in the context of updating the content of education.

Түйін сөздер: біліктілікті арттыру, мониторинг, кәсіби даму жүйесін жаңғырту, кәсіби даму, орта білім бағдарламаларын жаңарту.

Ключевые слова: повышение квалификации, мониторинг, модернизация системы повышения квалификации, профессиональное развитие, обновление программы содержания среднего образования.

Keywords: training, monitoring of, modernization of the system of professional development, professional development, updating the curriculum of secondary education.

*Прежде всего, должна измениться роль системы образования.
Наша задача – сделать образование центральным звеном
новой модели экономического роста.*

Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева
народу Казахстана «Третья модернизация Казахстана:
глобальная конкурентоспособность» 31 января 2017 г.

Современная система повышения профессионального образования определяет потребности профессионального уровня педагога, его профессиональную компетентность, развитие и становление как профессионала в течение всей жизни, где от него требуются новые профессиональные и личностные качества: системное творческое мышление, информационная, коммуникативная культура, критичность мышления, конкурентоспособность, лидерские качества, жизненный оптимизм, способность к осознанному анализу своей деятельности, наличие навыков сохранения и укрепления здоровья, выживаемость, стрессоустойчивость.

Поэтому её основной задачей является предоставление отдельной личности свободы в выборе образовательных траекторий в соответствии с ее способностями, запросами и возможностями, которые становятся заметными с переходом казахстанского образования на обновление содержания программы образования.

Для качественного управления образовательным процессом на уровне системы повышения квалификации целесообразно иметь надежную систему получения информации о состоянии профессионального роста в ходе его повышения квалификации. С этой целью в системе повышения квалификации проводится мониторинг качества учебно-образовательного процесса, призванный определить соответствие содержания, методов и форм повышения квалификации требованиям сегодняшнего дня [1].

Проблема педагогического мониторинга как проблема системной диагностики является важным и даже неотъемлемым звеном управления и развития образовательных систем.

Целью мониторинга является не только фиксирование результатов, но и получение информации для принятия определенных управленческих решений с целью коррекции результатов и предупреждающих действий.

Мониторинг дает возможность выявить результативность процесса профессионального становления педагога, получить сведения о состоянии объекта, обеспечить обратную связь. Участие в педагогическом мониторинге повышает уровень культуры учителей, побуждает их к самоанализу, собственному профессиональному становлению.

Смысл педагогического мониторинга в системе повышения квалификации заключается в том, чтобы усилить системную диагностику качества предоставляемых услуг и тем самым прогнозировать и эффективно управлять качеством образования.

Мониторинг курсов повышения квалификации необходим, чтобы эффективно управлять процессом повышения квалификации, делать научно обоснованные и объективные выводы о степени достижения поставленных целей, принимать решения, способствующие повышению качества профессионального уровня педагога, где необходимо иметь различные фактические данные о ходе и состоянии образовательного процесса в целом, запросах и потребностях, а также их профессиональных умениях и затруднениях [1].

Знание диагностических показателей и уровней профессиональной деятельности педагога, а также методов её диагностирования дает возможность в организационно-педагогической деятельности института повышения квалификации вычленив диагностико-коррекционную работу.

Целью данной работы является обеспечение совершенствования и са-

мосовершенствования деятельности каждого педагога на основе дифференцированного и системного подходов к организации курсовых мероприятий по повышению их квалификации. По своей сути диагностико-коррекционная работа с педагогами – это целостная система профессионального адаптирования, становления, развития и саморазвития учителей на основе распознавания их индивидуальных различий в педагогической деятельности и корректировки ее содержания и результатов. В данной работе целесообразно выделить следующие этапы: диагностика профессиональной готовности учителей к педагогической деятельности и определение системы коррекционных мер по их успешной адаптации; диагностика профессиональных групп учителей и разработка системы коррекционных мер по профессиональному становлению каждого педагога; диагностика уровня педагогического творчества педагогов и его коррекция [1].

В переходном этапе развития системы образования по обновленному содержанию образования для достижения эффективности процесса повышения квалификации педагога важно своевременно выявить и учесть его профессиональные затруднения и потребности, причины их возникновения и внести соответствующие коррективы. Диагностические срезы «на входе» и «выходе» способствуют изучению потребностей и ожиданий педагогов, результатов повышения их квалификации.

Основной задачей курсовой диагностики на всех этапах профессионального развития педагога становится своевременное выявление противоречий профессионального роста, оказание помощи педагогу в их осознании.

При проведении курсовых мероприятий необходимо учитывать два подхода к анализу профессиональных потребностей и интересов слушателей. Во-первых, предварительное фронтальное изучение их на уровне образовательного учреждения в ходе курсовой подготовки. На основе этого формируется базисная модель информационного поля по соответствующим разделам профессиональной подготовки педагога: общетеоретические знания, знания в области методики, психолого-педагогические знания и др. Во-вторых, экспресс-диагностика профессиональных затруднений педагога, которые он испытывает в повседневной практической деятельности с учетом тематики курсов. Исходя из этого, формируется информационное поле запросов слушателей курсов, уточняется уровень их профессиональных затруднений [1].

Характер учебных занятий со слушателями отражает их образовательные запросы и потребности, выявленные в ходе диагностирования. В процессе курсовой подготовки преподаватели стремятся активизировать позицию слушателей, широко используя нетрадиционные формы и приемы, различные стратегии активного обучения. Это настраивает педагогов творчески подходить к выполнению любых заданий (переработать, создать на их основе новые и применить их в соответствующей учебной ситуации). По окончании курсов слушатели выступают с защитой проектных работ. В завершении проводится итоговое тестирование на определение уровня компетентности по теме курсов для каждой категории слушателей, анкетирование с целью оценки слушателями качества и организации, степени удовлетворенности и

достижения целей обучения. Контроль и оценка знаний проводятся в форме проектных и самостоятельных работ, итогового тестирования. Контрольные и диагностические мероприятия дают информацию о качестве и эффективности курсовой подготовки.

Согласно мониторингу результатов курсов повышения квалификации по обновлению содержания образования в период с 2017 по 2018 годы отмечается достаточно высокий уровень влияния курсовой подготовки слушателей на их профессиональную деятельность, где мнения слушателей о курсах повышения квалификации относительно следующих взаимосвязанных параметров образовательного процесса сложились таким образом:

- качество организации образовательной среды: совокупность информационного, технического, кадрового, учебно-методического обеспечения;
- содержательный аспект курсов повышения квалификации: формы, методы, технологии курсовой подготовки; уровень работы преподавателей;
- достижение поставленных целей, овладение новыми способами мышления и деятельности, повышение профессиональной компетентности;
- удовлетворенность слушателей, оценка качества курсов администрацией ИПК.

Указанные параметры оценки отражают именно те компоненты курсовой подготовки, которыми реально можно управлять в рамках системы повышения квалификации.

Подходы к оценке качества в режиме мониторинговых исследований строятся на основе оценки самого процесса образования, результата обучения, соответствия результата обучения поставленным целям, требованиям и

удовлетворенности потребителей качеством образовательных услуг.

Образовательные потребности слушателей характеризуются следующими особенностями:

- предпочтение активных методов и тренинговых форм обучения;
- участие в выездных практических занятиях на базе образцовых организаций образования;
- приобретение в период курсовой подготовки информации об инновационном международном опыте в системе образования;
- осуществление взаимодействия с ИПК в сфере издательского дела;
- участие в работе сетевого сообщества.

По сравнению с результатами опроса 2017 года слушатели курсов повышения квалификации в 2018 году отметили высокий уровень влияния курсовой подготовки на их профессиональную деятельность, где оценка результатов обучения показывает полное усвоение ими всех параметров обучения – знание и понимание предпосылок обновления содержания среднего образования; целей и задач образовательной программы данных курсов; умение практически использовать педагогические подходы, учебные материалы образовательной программы данных курсов; понимание системы критериального оценивания и знание методики внедрения в практику; умения и навыки, необходимые для реализации обновленного содержания.

Данные мониторинга, свидетельствующие о совершенствовании образовательного процесса и педагогической деятельности, являются доказательством профессиональной активности педагогов, которая выступает как следствие повышения профессионального мастерства и результат

качества и эффективности курсовой подготовки.

Итак, системно выстроенная технология мониторинга в курсовой период позволяет отследить качество предоставляемых образовательных услуг. Тем самым, задается непрерывность мониторинга во времени, что обеспечивает переход от стихийных механизмов развития профессиональной компетентности к сознательно управляемому и самоуправляемому процессу, где в рамках курсов повышения квалификации по обновлению содержания образования педагоги реально отражают запросы, потребности и ожидания:

- получить методическую помощь квалифицированных специалистов;
- научиться работать в условиях обновлённого содержания образования;
- овладеть современными технологиями обучения и методикой нового планирования;
- систематизировать имеющиеся знания по изучаемой проблеме и приобрести новые;
- поделиться своим опытом, обога-

титься опытом коллег, почувствовать уверенность и готовность принять новое поколение учеников.

Таким образом, повышению конкурентоспособности педагогических работников и актуализации потребностей педагогов в профессионально-личностном самосовершенствовании способствует качество курсовой подготовки, где информация, получаемая в ходе мониторинга, помогает анализировать, выявлять достигнутые результаты и проблемные аспекты курсовой подготовки, определять сильные и слабые стороны образовательного процесса, что является основой для принятия эффективных управленческих решений, планирования, организации и коррекции процесса курсов повышения квалификации педагогов.

Следовательно, при реализации выделенных организационно-педагогических условий мониторинг качества курсов повышения квалификации может рассматриваться как эффективное средство и один из компонентов системы управления качеством образования.

Список литературы:

1. Панасенкова М.М. Условия совершенствования системы повышения квалификации педагогических работников. – 2012. https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2706

ҚАМҚОРШЫЛЫҚ КЕҢЕСТЕР: МЕКТЕПТІ БАСҚАРУДЫҢ ЖАҢА ЖҮЙЕСІНЕ АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ҚАТЫСУЫ

Ж.Ш. Маханбетова

«Жастар жетістіктері» қоғамдық қоры, Ақтау қ., Қазақстан

Аңдатпа. Білім беруді басқарудың мемлекеттік-қоғамдық жүйесін қалыптастыру бүгінгі білім ұйымдарының алдында тұрған ең маңызды міндеттердің бірі, соған орай білім беру мекемелерінде қамқоршылық кеңестердің жұмысы енгізілді. Аталған міндетті жүзеге асыру үшін жүйені енгізудің алғы кезеңдерінде қамқоршылық кеңестің қызметіне саралау жүргізу маңызды. Бұл істі жүргізу үшін әлемдік практикада кеңінен қолданылатын саралаудың фокустық топтан және сарапшылардан сұхбат алу әдісі тиімді әрі көмегі зор. Мақалада фокус топтағы және сарапшылардың сұхбатының нәтижесіне сүйене отырып, жалпы білім беру мектептеріндегі Қамқоршылық кеңес пен мектеп әкімшілігінің қарым-қатынас механизмдері және кеңес жұмысына азаматтық қоғамның қатысуын нығайтудың ұсыныстары берілді.

Аннотация. Одной из важных задач современных организаций образования – это формирование системы государственно-общественных управлений, поэтому в учреждениях сферы образования внедрили деятельность попечительских советов. На ранней стадии внедрения данной системы необходимо проводить оценку деятельности попечительских советов. Для проведения эффективной оценки огромную помощь оказывает проведение оценки в фокус-групповых дискуссиях, а также экспертное интервью, которое широко применяется в мировой практике. В статье представлены рекомендации по укреплению участия гражданского общества в работе советов и механизмы взаимоотношений попечительских советов с администрацией общеобразовательных школ по результатам оценки в фокус-группах и экспертных интервью.

Abstract. One of the main tasks of educational organizations is to form the system of public administration, therefore was built an intercalation of boards of trustees in educational institutes. At an early stage of introducing this system, it is necessary to assess the performance of the board of trustees. The biggest help comes from discussion in focus groups in order to conduct the effective assessment, also the expert interview which well-applied in worldwide practice. In article presented recommendations on strengthening the participation of civil society in the work of the council, and mechanisms of relationship of the board of trustees with the administration of secondary schools based on the results of the assessment in focus groups and expert interviews.

Түйін сөздер: білім беру ұйымдары, қамқоршылық кеңестер, қызметті бағалау, сараптамалық сұхбат.

Ключевые слова: организации образования, попечительские советы, оценка деятельности, экспертное интервью.

Keywords: educational organizations, boards of Trustees, evaluation of activities, expert interviews.

Жалпы білім беру мектептерін басқарудың мемлекеттік-қоғамдық жүйесі күрделі кең ауқымды процесс, болашақ ұрпаққа білім сапасын қамта-

масыз ету үшін тараптардың, соның ішінде азаматтық қоғамның да жауапкершілігі мен белсенділігін талап ететін жүйе. Білім беру саласына қоғамның

да талабы күшеюде. Өскелең ұрпаққа берілетін білімнің мазмұны мен көлемі де қоғамдық талқыға салынып, білім беру ұйымдары жұртшылықпен ашық қатынасқа түсуде.

Мектеп пен қоғамның өзара қатынас жасау құралы, сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, қаржыландырудың ашықтығын қамтамасыз ететін негізгі тетіктері ретінде қамқоршылық кеңес және жанбасына шаққанда қаржыландыру мемлекеттік-қоғамдық басқару жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл басқару жүйесі білім ұйымдары үшін жаңа бағыт.

Елімізде білім беру қызметінің сапасын жақсарту әрі дамыту үшін азаматтық қоғамның Қамқоршылық кеңестер арқылы қатысуы кезең-кезеңмен жүйелі жүріп жатыр. Жергілікті өзін-өзі басқаруда шешім қабылдау процесіне азаматтық қоғамның қатысуын қамтамасыз ету атқарушы билікке, мемлекеттік органдарға міндеттелген. Дегенмен кез келген жаңа жүйеде кедергілер, қиындықтар кездеседі, қауіптердің алдын алу және болдырмас үшін бағалау жұмысы қатар жүру керек.

Маңғыстау облысында қамқоршылық кеңестің қызметіне азаматтық қоғам қаншалықты қатысуда, оған білім ұйымдары қаншалықты дайын? Бұл бағытта білім саласы дайындық шараларын қалай өткізуде? Қандай жетістіктеріміз бар? Құқықтық нормативтік актілерге қандай өзгерістер енгізу керек? Білім ұйымдары мен қамқоршылық кеңес қызметіне қандай көмек керек? – деген сауалдар туындады.

«Жастар жетістіктері» қоғамдық қорының «Мектептегі өзін-өзі басқару» жобасы білім беру ұйымдарындағы қамқоршылық кеңес қызметінің тиімділігі мен нәтижелілігін арттыру мақсатында 2016-2017 жылдары жүзе-

ге асырылған болатын. Жоба аясында облыс көлеміндегі білім ұйымдарындағы қамқоршылық кеңестің қызметіне саралау жүргізілді. Жасалған жұмыстың қорытындысы қамқоршылық кеңес қызметінің ұйымдастырылуына оң ықпалын тигізді.

«Білім туралы» Қазақстан Республикасы Заңы 44-бабының 9-тармағына сәйкес, Білім және ғылым министрінің 2007 жылғы 22 қазандағы №501 бұйрығын негізге ала отырып, Қамқоршылық кеңес қызметі 2010 жылдары мектептерде ашыла бастады. Облыстық білім басқармасының 2015 жылғы мәліметіне сәйкес, 79 жалпы орта білім беретін мектеп Қамқоршылық кеңес қоры нысанында құрылған.

Мектеп жанынан құрылған қорлар демеушілермен ынтымақтаса отырып, мектептің материалдық базасын нығайту, әлеуметтік қорғалмаған оқушыларға көмек көрсету, ұстаздар мен оқушыларды ынталандыру шараларын ұйымдастырды. Ал кейбір қоғамдық қор ұйымының жұмысын дұрыс жүргізе алмай, салықтық есеп беру режимін бұзғаны үшін айыппұл төлеген кейбір қор өз жұмысын тоқтатуға мәжбүр болды.

Қамқоршылық кеңестердің қызметін саралаудың басты міндеті, жаңадан еніп жатқан әлеуметтік институттың әрекетіндегі жетістіктері мен қиындықтарын анықтау, жетілдіру үшін ұсынымдар даярлау болып табылды. Қамқоршылық кеңес қызметін саралау процесіне Маңғыстау облыстық білім басқармасының, аудандық (қалалық) білім бөлімдерінің өкілдері, мектеп басшылары, қамқоршылық кеңес төрағалары және мүшелері қатыстырылды. Сұхбатқа қатысушылардың тақырыпқа қызығушылығы өте жоғары болды. Бұл өз кезегінде білім ұйымдарындағы қамқоршылық кеңестердің

жұмысына баға берді. Нәтижесінде осал және ұтымды жақтары, мүмкіндігі мен қауіптері анықталды.

Әртүрлі мақсатты топтың жауаптарына талдау жүргізетін болсақ, қойылған сауалға берілген жауаптар әр қилы болды. Білім ұйымдарының басшылары алқалы басқару органы ретінде қамқоршылық кеңес қызметінің білім саласын дамыту үшін маңызы зор екендігін атаса, кейбір қатысушылар мектеп пен азаматтық қоғамның әлі дайын емес екендігін алға тартты.

Саралау барысында мектеп жаңынан құрылған қоғамдық қор нысанындағы қамқоршылық кеңестердің жұмысын ұйымдастыруда қиындықтар бар екені анықталды. Қатысушылардың басым көпшілігі кеңес жұмысы қанағаттандырмайтындығын атап өтті. Қамқоршылық кеңестің миссиясын төрағалары мен мүшелері әлі толық түсінбейтіндігі анықталды. Кеңес құрамына негізінен мектептің ата-аналары, білім мекемесінің қызметкерлері енген, ал Азаматтық қоғам институттарының өкілдері тіпті жоқ. Мәселелерді талқылайтын ортақ алаңның жоқтығы, құқықтық базасының әлсіз екендігі, білім ұйымдарына заңгер маманның қажеттілігі, үздік тәжірибелердің насихатталмауы, ақпараттың жеткіліксіздігі, білім ұйымымен алқалы органның қарым-қатынасы қалыптаспағандығы туралы атап айтылды. Сонымен қатар кеңес құрамына мүше болуға азаматтардың ынтасының өте төмендігі, мүдделі емес екендігі анықталды.

«Мектептің қоғамдық ұйымдарының қауымдастығы» заңды тұлғалар бірлестігінің «Қамқоршылық кеңестер: мектепті басқарудың жаңа үлгісінде «Білім берудің сапасын арттыруға және білім берудегі бюджеттік және бюджеттен тыс қаражаттарды пайда-

ланудың ашықтығын іске асыруға арналған құрал ретінде Қамқоршылық кеңестердің оңды бейнесін қалыптастырудың» жобасы (2011, Алматы қаласы) аясында Қамқоршылық кеңестің тиімділігін арттыру және жұмысын жетілдіру бойынша ұсынымдар берілген. Салыстырмалы түрде екі жобаның ұсынымдарында көп айырмашылықтар жоқ. Сол кездегі аталған мәселелер әлі де бар. Дегенмен де аталған жобалардың аясындағы жасалған саралаудың қорытындысы Қамқоршылық кеңестердің үлгілік ережесіне өзгеріс енгізуге және құзыретін кеңейтуге ықпалын тигізді.

Қорытындылай келе, зерттеудің нәтижесіне сүйене отырып, азаматтық қоғамның қатысуын нығайту арқылы қамқоршылық кеңестің қызметін жетілдіру және оның тиімділігін арттыру үшін төмендегі ұсынымдар жасалды:

- құқықтық базаны жетілдіру;
- қамқоршылық кеңестің құзыретін кеңейту арқылы мәртебесін көтеру;
- азаматтық қоғам институты өкілдерін кеңес құрамына мүше болуға ынталандыратын шаралар ұйымдастыру;
- азаматтық қоғам өкілдеріне, ата-аналарға, білім ұйымдарына, басқа да мүдделі тараптарға кең ауқымда түсіндіру жұмыстарын жүргізу;
- кеңес қызметін үйлестірудің тетіктерін нақтылау;
- білім беру ұйымдарына, қамқоршылық кеңеске басшылыққа алынатын нұсқаулық пен әдістемелік көмек ұйымдастыру және олардың әлеуетін көтеру;
- әр ауданда, қала орталығында, тірек мектептерінде жүзеге асыру және өзге өңірлердің үздік үлгі тәжірибелерін тарту және тұрақты түрде тәжірибе алмастыру.

Саралау қорытындысы Білім және ғылым министрлігінің Мектепке дейінгі және орта білім, Балалар құқықтарын қорғау департаменттерінің өкілдерімен талқыланып, шешім қабылдауда және өзгерістер енгізу кезеңінде ескеру үшін ұсынылды.

2017 жылдан бастап орта білім беретін мектептердің жанынан құрылып жатқан Қамқоршылық кеңестің мәсе-

лелері бойынша білім бөлімдеріне, мектеп басшыларына «Жастар жетістіктері» қоғамдық қоры тарапынан әдістемелік көмектер көрсетілуде. Білім ұйымдарында Қамқоршылық кеңестің қызметі туралы насихат жұмысы жүргізіле бастады. Аймақта әрекет ететін үкіметтік емес ұйымдар кеңес құрамына кіріп, білім ұйымдарымен ынтымақтастықта әрекет етуді бастады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Дереккөз: <http://adilet.zan.kz>
2. Білім беру ұйымының қамқоршылық кеңесі қызметі және оны сайлау тәртібі туралы үлгі ережелер. 22 қазан 2007 жыл № 501
3. Қамқоршылық кеңестер қызметін ұйымдастыру. Әдістемелік құрал – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014. – 33 б.
4. «Білім берудің сапасын арттыруға және білім берудегі бюджеттік және бюджеттен тыс қаражаттарды пайдаланудың ашықтығын іске асыруға арналған құрал ретінде Қамқоршылық кеңестердің оңды бейнесін қалыптастыру» жобасының шеңберінде дайындалған есеп/ ә.ғ.к., доцент М.Е. Демеуова, И.И. Косова, Попова Л.А. – Алматы: «Мектептің қоғамдық ұйымдарының қауымдастығы» ЗТБ», 2011. – 152 б.

РОЛЬ НАУЧНЫХ КОНФЕРЕНЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ

Б.К.Сартаева

Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, г.Астана, Казахстан

Аңдатпа. Мақалада кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырудағы ғылыми конференциялардың рөлі қарастырылады. Автор педагогтердің кәсіби дамуына арналған конференцияларды ұйымдастыру процесін, конференция жұмысы арқылы ынтымақтастықтың кәсіби өсуін сипаттайды.

Аннотация. В статье рассматривается роль научных конференций в формировании профессиональных компетенций. Автор описывает процесс организации конференций для профессионального развития педагогов, развитие профессионального роста сотрудничества посредством конференции.

Abstract. The article considers the role of scientific conferences in the formation of professional competences. The author describes the process of organizing conferences for the professional development of teachers, the development of professional cooperation through conference.

Түйін сөздер: конференцияны ұйымдастыру, кәсіби өсу, ғылыми тақырыптар, ғылыми процесс.

Ключевые слова: организация конференции, профессиональный рост, научные темы, научный процесс.

Keywords: conference organization, professional growth, scientific topics, scientific process.

Конференция – «...собрание представителей государств или научных, общественных организаций для обсуждения каких-либо особых вопросов» [1, с. 346].

Проведение научных конференций не могут полностью заменить процесс обучения или самостоятельную научную работу, но они могут дополнить эту деятельность. Научные конференции полезны тем, что позволяют делиться опытом, строить дискуссии на научные темы в формальной и неформальной обстановках, что, несомненно, влияет на качество научного процесса.

Посещение научно-практических конференций, а тем более участие в организации конференции позволяет развить лидерские качества, культурные навыки поведения: от внешнего вида до правил поведения при взаимодействии с другими участниками. Наблюдая за разными ситуациями можно научиться оценивать профессиональные ситуации и традиции в организации или в содержании, особенно в конференциях международного уровня.

Участником научно-практической конференции может стать каждый, кому интересна тема. Участие в

ежегодных конференциях помогает отслеживать исследования, которые заинтересовали или кажутся перспективными. С какой целью выступают на конференциях? Нужно признать, что на сегодняшний день цели презентации профессионального опыта очень разные и даже бывают случайные люди (участие ради участия). Однако нужно отметить, что участники, готовящие тему выступления на конференцию, предлагают актуальный материал. Понимание актуальности темы выступления также зависит от цели, формата и концепции конференции.

Конференция может предусматривать разные формы секционных работ.

Круглые столы – это работа нескольких, объединенных по направлениям, подсекций, собравшихся одновременно за несколькими столами, где авторы в неформальной обстановке докладывают по теме и где происходит живая беседа с присутствующими по ходу и после презентации.

Другая форма работы – *альтернативный формат*. Здесь выступают заинтересованные в одной теме участники конференции. Тема рассматривается с разных уровней и направлений, предлагаются альтернативы путей исследования и разные решения вопросов по теме.

В *симпозиуме* участники представляют разрозненные исследования, но которые в той или иной степени раскрывают сходные проблемы. По теме же секции специальное слово дается дискуссанту.

В формате *семинар* предполагается активное вовлечение участников в процесс обсуждения проблемы.

Также может предлагаться *выставка* книг, фотографий, постеров. В определенном месте вывешиваются плакаты с информацией о проделанных конкретных проектах в разных областях. К каждому выставочному материалу прилагаются раздаточные материалы по всем направлениям работы, отображенным в нем. Иными словами, это «самоговорящие» плакаты и вместе с тем у них есть, чему поучиться [2, с. 5].

Важное значение имеет рабочий язык конференции – казахский, русский и английский языки. Необходимо четко понимать, что ответственность за понимание выступления участника лежит как на организаторах, так и на участнике, готовящем свое выступление. Поэтому подготовка выступлений должна основываться на диалоге между организаторами и участником с обсуждением всех вопросов до конференции.

Традиционно научно-практическая конференция заканчивается обсуждением резолюции и публикацией сборника выступлений. Другими словами важен итог встречи для продолжения работы в выбранных направлениях. Организаторы предварительно готовят проект резолюции, участники обсуждают и дополняют своими предложениями.

Резолюция становится руководством к действию в профессиональной деятельности после встречи как для ученых, так и для практиков.

Сборник выступлений – сборник материалов по темам. Цель публикации – создать условия для апробации исследований на практике. Вместе с этим чтение и анализ сборника выступлений может помочь в организации следующей конференции.

Таким образом, роль научных конференций в формировании профессиональных компетенций трудно переоценить - выступления участников на похожие темы позволяет рассмотреть вопрос с нескольких сторон, исчезает однобокость, присущая при изучении проблемы одним исследователем, а также появляется возможность услышать о различных подходах к решению одной задачи.

Список литературы:

1. *Словарь иностранных слов современного русского языка/Сост. Егорова Т.В. -М.: «Аделант», 2014. - 800 с.*
2. *Мирсеитова С.С., Кобпаева З. Вступительное слово / Материалы 16-Национальной Конференции по Чтению «Мир грамотности: в школе и в социуме». - Алматы, 2016. - С. 3-5*

ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ж.К. Исаева

Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, г.Астана, Казахстан

Аңдатпа. Мақалада студенттердің ұтқырлығы, оқытушылардың ұтқырлығы, оқу жоспарларының интернационалдандырылуы, ұлтаралық білім беру жүйесі, жоғары білім жүйесін үйлестіру сияқты жоғары білімді интернационалдандыру нысандары қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматриваются такие формы интернационализации высшего образования, как мобильность студентов, мобильность преподавателей, интернационализация учебных планов, транснациональное образование, гармонизация систем высшего образования.

Abstract. The article considers such forms of internationalization of higher education as mobility of students, mobility of teachers, internationalization of curricula, transnational education, harmonization of higher education systems.

Түйін сөздер: жоғары білім беруді интернационалдандыру, студенттердің ұтқырлығы, оқу жоспарларының интернационалдандырылуы, жоғары білім беру жүйесін үйлестіру.

Ключевые слова: интернационализация высшего образования, мобильность студентов, интернационализация учебных планов, гармонизация систем высшего образования.

Keywords: internationalization of higher education, mobility of students, internationalization of curricula, harmonization of higher education systems.

Наступил тот момент исторического развития мировой системы высшего образования, когда обособленность вузов все более вступает в конфликт с последствиями и перспективами интернационализации и глобализации, что проявляется в вопросах признания университетских дипломов, специализаций и оценок, развития международных форм оценки качества, международной аккредитации. Рассмотрим основные формы интернационализации высшего образования.

Самая известная форма интернационализации высшего образования – это **мобильность студентов** - выезд определенного числа студентов для обучения за границу. Мобильность студентов стимулируется различными государственными и негосударственными программами.

Многие страны заключают двусторонние и многосторонние соглашения в этой области. Наиболее известные европейские программы - «Эразмус» (с 1987 г.) и «Сократ» (с 1995 г.).

Помимо более или менее организованных схем студенческой мобильности, существует и спонтанное перемещение студентов вне каких-либо программ, являющееся результатом целого ряда факторов, отражающих стратегии рынка образовательных услуг. Международная деятельность вузов Казахстана направлена на интеграцию в мировое образовательное и научное сообщество и повышение роли казахстанских университетов в системе глобального образования. Это – открытие своих филиалов в других странах, заключение договоров о международном сотрудничестве с учебными заведениями, использование дистанционных технологий обучения и т.п.

Международная деятельность университетов Казахстана осуществляется в рамках программ сотрудничества с зарубежными университетами, реализации международных образовательных программ и проектов, осуществлении совместной научно-исследовательской деятельности, организации научно-практических семинаров и конференций, обмена преподавательскими кадрами и развитии студенческой мобильности [1].

Международная деятельность высших учебных заведений осуществляется по следующим направлениям:

- координация деятельности с зарубежными университетами на основе долгосрочных договоров и краткосрочных рабочих программ;
- сотрудничество в сфере организации образования и координации учебных программ;
- организация обучения иностранных граждан по различным программам подготовки;
- организация обучения и стажировок учащихся и сотрудников в

зарубежных научных, образовательных и иных учреждениях;

- реализация международных проектов и программ;
- организация и поддержание связей между выпускниками вузов дальнего и ближнего зарубежья.

На сегодняшний день доминирование английского языка в качестве основного в современной науке и в качестве наиболее часто изучаемого иностранного, а в некоторых случаях и второго языка, обусловило тот факт, что языковые и культурные соображения привлекают студентов на образовательные программы Великобритании, Франции, США и других стран Восточной Европы и СНГ.

Таким образом, международный рынок образовательных услуг превращается в стремительно развивающийся сектор экономики, центральными элементами которого являются международный маркетинг образовательных учреждений и целенаправленный набор иностранных студентов.

Хотя **мобильность преподавательского состава** не так хорошо исследована, как область мобильности студентов, ее можно считать второй по важности формой интернационализации высшего образования.

Традиционно международная мобильность профессорско-преподавательского состава обусловлена научно-исследовательской работой.

Часто процессы студенческой и преподавательской мобильности бывают так взаимосвязаны, что разделить их очень трудно. Примером могут служить программы мобильности докторантов.

Многие программы европейских и американских вузов (doctoral programs, ведущие к получению степени Ph.D.)

включают период обучения (так называемый *taught component*), кроме того слушатели этих программ активно привлекаются к преподаванию на бакалаврском уровне. Поэтому программа мобильности докторантов включает компоненты обучения, исследований и преподавания [2].

Программы студенческой и преподавательской мобильности развивались с целью стимулирования **интернационализации учебных планов**, т.е. внедрения изменений в учебные планы сотрудничающих вузов и факультетов.

Поскольку в мире существует огромное разнообразие национальных систем высшего образования, стремление интернационализировать учебные планы и привнести в них общие элементы может быть реализовано только через проекты мобильности.

Введение изменений в вузовские программы всегда встречали сопротивление в академической среде.

С одной стороны, осознавая необходимость соответствовать сложному процессу непрерывного и стремительного обновления знаний, вузы стремятся совершенствовать свои образовательные программы, предлагать самые новейшие области знания.

С другой, в образовании по-прежнему высоко ценятся традиции, и неизменность некоторых атрибутов высшего образования является определенным сигналом высокого качества предлагаемых программ.

Вопросы унификации требований к программам высшего образования нашли свое отражение в Болонском процессе – широком вузовском движении перехода на двухуровневую систему высшего образования.

Программы с международной

тематикой или сильной международной компонентой приобрели в последние годы большую популярность во многих странах.

Следует отметить, что при всей поддержке программ мобильности разными государственными и негосударственными организациями, при всей приверженности им самих вузов, основной целью интернационализации является не командирование за рубеж 100 % студентов, а в доступности результатов интернационализации в своей стране. Не случайно одна из специальных групп Европейской Ассоциации международного образования (EAIE) называется «интернационализация дома» (*Internationalisation at Home - IAH*).

Именно эта форма интернационализации делает результаты международного межвузовского сотрудничества доступными всем студентам без исключения.

Вузы пытаются совместить набор иностранных студентов с расширением предложения своих образовательных услуг на перспективных рынках, организуя зарубежные филиалы, полностью подчиняющиеся основному учебному заведению, что является составляющей **транснационального образования**.

Эта тенденция показывает сдвиг в процессе интернационализации от спроса к предложению. Если страна, в которой расположен филиал, юридически признает иностранный диплом, то студенты могут обучаться по программе иностранного вуза от начала и до самого выпуска.

Многие учебные заведения заключают соглашения о сотрудничестве, которые касаются различных аспектов преподавания и обучения. Очень часто эти соглашения связаны

с обменом студентами и/или преподавателями. В некоторых случаях, эти связи перерастают в консорциумы и вузовские сети. Как правило, подобные объединения учебных заведений обладают весьма ограниченными правами. Их рассматривают скорее как добровольные объединения вузов для проведения конкретных образовательных проектов.

Более глубокое взаимодействие между учебными заведениями предполагается при заключении ими различных соглашений о введении согласованных образовательных программ. Такие организации предусматривают несколько вариантов межвузовских соглашений:

- франчайзинг: по договору франшизы зарубежный вуз выдает местному учебному заведению разрешение использовать свои образовательные программы и выдавать свои дипломы на взаимно согласованных условиях;

- программы-близнецы: такие договоры между высшими учебными заведениями разных стран заключаются для предложения совместных программы обучения; в обоих вузах студенты проходят одни и те же курсы, занимаются по одинаковым учебникам и сдают одинаковые экзамены, при этом преподают им обычно местные педагоги;

- взаимное признание программ: в отличие от предыдущего договора, сотрудничающие вузы не разрабатывают совместных программ; студенты зачисляются на программы вуза другой страны, и все получаемые ими оценки признаются действительными в их родном учебном заведении, или студенты могут обучаться в местном институте на одном этапе, получая оценки, которые признаются

образовательным учреждением другой страны, чтобы потом пройти в этом вузе программы следующего этапа обучения [3].

Интересным примером такого признания является система Двойного диплома, основанная на двусторонних договорах о сотрудничестве.

Сопоставив свои программы и учебные планы, вузы договариваются выдавать свои дипломы студентам из вуза-партнера, если те проучились у них в течение года и выполнили ряд оговоренных требований. При этом плату за обучение студенты вносят только в свой «родной» вуз, что позволяет им экономить не только время, но и деньги. В результате по окончании своего вуза, студенты дополнительно к его диплому могут получить еще и полновесный диплом вуза-партнера.

Совместные программы (разработка модулей, курсов и учебных материалов совместно с партнерами из разных стран, в целях выдачи взаимно признаваемых совместных дипломов) соответствуют основным задачам Болонского процесса, поскольку предполагают:

- международный контроль качества;
- взаимное признание документов о высшем образовании;
- конвергенцию и большую прозрачность национальных систем высшего образования;
- увеличение возможностей трудоустройства для выпускников не только в своей стране, но и за рубежом.

Некоторые сторонники международного образования рассматривают вышеописанные варианты интернационализации как этапы на пути решения более сложной задачи **гармонизации и международной интеграции систем высшего**

образования. Легче всего поддаются международной стандартизации такие аспекты образования, как структура учебного года и системы оценки знаний.

Важным подтверждением этой тенденции стали Сорбонская и последующая Болонская декларации. Подписанная министерствами образования Франции, Германии, Италии и Великобритании на встрече по случаю дня основания Сорбонского университета 25 мая 1998 года, Сорбонская декларация [4] содержала признание приверженности стран делу интернационализации через постепенную унификацию дипломов, степеней и образовательных циклов, и таким образом через создание реального «единого пространства европейского высшего образования» [4, с.2]. В июле 1999 года Сорбонская декларация стала основной темой на встрече ректоров и министров образования европейских стран в Болонье, благодаря чему появилась Болонская декларация 19 июля 1999 года. Болонская декларация преследовала следующие две основные цели:

1) повышение конкурентоспособности европейской системы высшего образования;

2) увеличение мобильности студентов и рабочей силы в рамках Европы [5].

Для достижения этих целей были сформулированы следующие задачи:

- создание системы понятных всем квалификационных степеней высшего образования;

- создание системы высшего образования, основанной на двух уровнях (первый уровень должен готовить студентов к использованию своих знаний и умений на рынке труда, второй уровень должен основываться на успешном освоении первого уровня);

- создание системы накопления и перевода зачетных единиц или «кредитов», т.е. свидетельств предшествующего образования, для продолжения образования в другой стране;

- мобильность студентов, преподавателей, исследователей;

- сотрудничество в области управления качеством;

- создание европейского стандарта высшего образования.

После подписания Болонской декларации были созданы инициативные группы для дальнейшего развития и внедрения решений и задач декларации. Наиболее важные дискуссии, проведенные в рамках этих групп, касались признания европейских квалификационных степеней, периодов обучения и согласования единой системы оценки и признания полученного образования [6].

В каждой стране существуют вузы, отличающиеся друг от друга по своим целям, степени самостоятельности и автономии, правам присуждать квалификационные степени, т.е. по своему статусу. Эта разница затрудняет процесс признания дипломов и периодов обучения, а также универсальность единиц измерения трудоемкости обучения – так называемых «кредитов».

Важным аргументом привлечения абитуриентов и студентов для вуза является удовлетворение их потребностей и ожиданий.

Идея пожизненного, непрерывного образования, появления новых сегментов потребителей образовательных услуг вуза требует осознания вузами этих изменений. Чтобы быть конкурентоспособными, вузы предлагают свои программы за рубежом через совместные программы с зарубежными вузами. Это требует

разработки систем оценки и управления качеством таких программ, систем профессиональной и образовательной аккредитации программ, преподавателей и специалистов.

От вузов требуются гибкость в оценке и признании предшествующих периодов и результатов обучения и профессионального опыта, особое внимание к различной мотивации студентов и предложение разных по длительности и задачам программ обучения, готовность ведения совместных программ с вузами других стран и предложение своих программ за рубежом.

Вопросы интернационализации и качества высшего образования тесно связаны, поскольку с самого начала считалось, что процесс интернационализации и выход вузов на международный рынок способствует повышению качества образования.

Повышение качества образования играет важную роль в продвижении таких программ интернационализации,

как программа стимулирования международной мобильности студентов ЭРАЗМУС, активно функционирующая в ряде казахстанских высших учебных заведений. В данном аспекте определяется задача организаторов высшего образования - реализация стратегических и маркетинговых методологий для облегчения доступа и роста числа поступающих казахстанских студентов в вузы зарубежья и иностранных студентов, преподавателей и ученых в вузы РК.

Таким образом, реализация данной задачи совместно с ведущими университетами мира позволит вузам Казахстана выйти на новый уровень международных отношений в рамках образовательного пространства, позволит провести модернизацию и распространение образовательных программ, методов обучения и учебных материалов, совершенствовать вопросы управления и содействовать межкультурному и межличностному обмену.

Список литературы:

1. Исаева Ж.К. Исторический аспект интернационализации высшего образования как фактора конкурентоспособности (на примере Казахского университета экономики, финансов и международной торговли) / *Ұлағат.NEWS*. – 2017. – № 22-23 (126-127). – С. 5-6.
2. Яновская О.А., Эралиева А.Э. Интернационализация высшего образования Казахстана / *Известия НАН РК*, № 6, 2012. – С. 3-5.
3. Сагинова О. В. Интернационализация высшего образования как фактор конкурентоспособности // *Вестник Российского экономического университета им. ГВ Плеханова*. - № 1, 2017. – С. 15-24
4. СОРБОННСКАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ. Совместная Декларация по гармонизации архитектуры европейской системы высшего образования Министров образования Франции, Италии, Германии и Великобритании. - Париж, Сорбонна, 25 мая 1998 года. – 3 с.
5. ЗОНА ЕВРОПЕЙСКОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ. Совместное заявление европейских министров образования. - Болонья, 19 июня 1999 года. – 5 с.
6. Абдулкеримов И.З., Павлюченко Е.И., Эсетова А.М. Современные тенденции интернационализации высшего образования // *Проблемы современной экономики*, N 3 (43), 2012. – С. 358-361.

ТОБЫЛ, ТОРҒАЙ БОЙЫНДА АШЫЛҒАН ЖАҢА ҮЛГІДЕГІ АЛҒАШҚЫ МЕКТЕПТЕР

С. Оспанұлы, К.Мырзағалиева

Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қ., Қазақстан

Аңдатпа. Мақалада бұрынғы Николаев, қазіргі Қостанай қаласында, Қостанай облысы аудандарында Қазан төңкерісіне дейін қашан, қандай жаңа үлгідегі алғашқы мектептер ашылғаны, кімдер ашқаны, оларда кімдер сабақ бергені айтылады.

Аннотация. В статье содержится информация о самых первых школах нового образца, которые были открыты в старом Николаеве, а ныне в городе Костанай, в районах Костанайской области до Октябрьской революции, о тех людях, кто открывал их и вели занятия.

Abstract. The article tells about the first schools in the former Nikolaev, the present Kostanai, in the Kostanai region, before October Revolution, the first ones who opened and taught.

Түйін сөздер: мектеп, мұғалім, алғашқы, меңгеруші, ұстаз, инспектор.

Ключевые слова: : школа, учитель, первый, заведующий, педагог, инспектор.

Key words: school, teacher, first, supervisor, teacher, inspector.

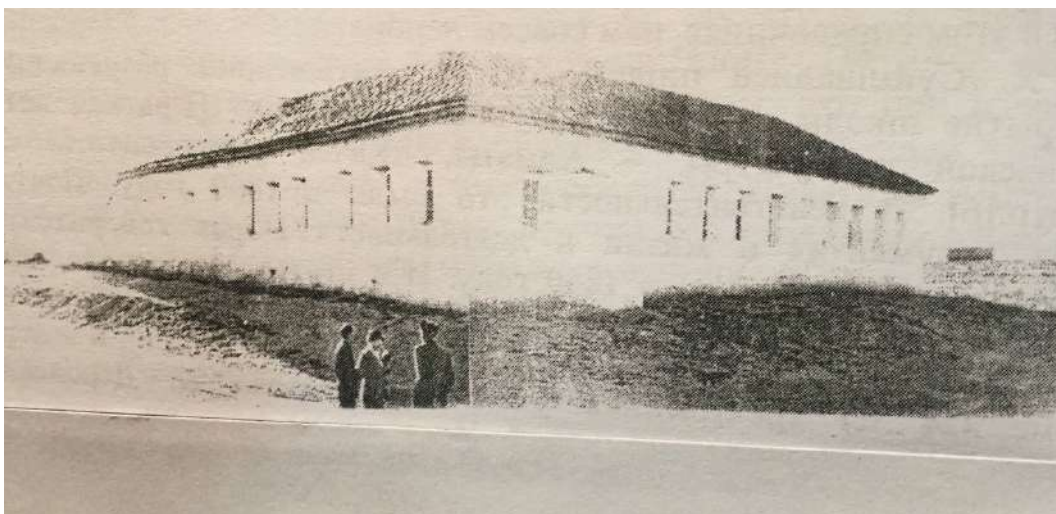
Торғайда. 1864 жылы 14 шілдеде Александр II қоғамдық мекемелер мен жеке тұлғаларға бастауыш халықтық мектептер ашуға рұқсат беретін «Бастауыш халықтық (Халық ағарту министрлігінің бір сыныптық, кейін екі сыныптық - С.О.) мектептер» туралы ережесін бекітті.

Торғайдағы тұңғыш жаңа үлгідегі мектептің бой көтеруі осы ережеге тұспа-тұс келіп, 1864 жылы 8 қаңтарда ашылды. Оның өзіне ғана тән ерекшелігі бар бағдарламасы мен оқу-құралдарын жазып, шаруашылық есеп-қисабын да жүргізуші Ыбырай Алтынсарин болды.

Сол жылы 16 наурызда Н.И. Ильминскийге: «Январьдың 8 күні менің көптен күткен ісім орнына келіп, мектеп ашылды, оған 14 қазақ баласы кірді, бәрі де жақсы, есті балалар. Мен

балаларды оқытуға, қойға шапқан аш қасқырдай, өте қызу кірістім. Бұл балалар да менің айызымды қандырып, небары үш айдың ішінде оқи білетін және орысша, татарша жаза білетін болды...», - деп жазды.

«Бұл мектепті ашқан Ыбырай емес, орыстандыру саясатымен патша үкіметі аштырған» дейтіндер бар. Жанды сөз. Алайда халықтан ақша жинап, мектеп салдырып, бала оқытқан Ыбырай Алтынсарин. Ол миссионерлердің айтқан ой-пікірлерінің бірде-бірін орындамаған. Қайта інжілдің орнына құранды оқытып, ислам дінін уағыздаған. «Қазақ хрестоматиясы» кітабы құранға, Мұхаммед пайғамбардың хадистеріне негізделіп жазылуы – соның бір айғағы.

1864 жылы 8 қаңтарда Торғайда ашылған тұңғыш мектеп

Торғайдағы қолөнер мектебі. Жоғарыда атап өткеніміздей, 1864 жылдың 14 шілдесінде Александр қоғамдық мекемелер мен жеке тұлғаларға бастауыш халықтық мектептер туралы ережені бекіткеннен кейін Ресей империясының түкпір-түкпірінде бастауыш халықтық училищелер пайда бола бастады.

Атақты ағартушылар, меценаттар С.А. Уваров пен П.С. Уваров бірнеше мектеп ашты. Солардың ішінде қыздарға арналған және шаруалардың балаларына қолөнері мен ұсталық шеберлікті үйрететін училищелер ашуы үлгілі іс болды.

Бұл игілікті бастама Ыбырай Алтынсаринге де әсер еткені анық. Ол 1881 жылы 4 қазанда Н.И. Ильминскийге: «Қазір оқушыларға кітапхана және мектептің қолөнер бөлімін ашуға кірісіп жатырмын, ал жуырда жеміс ағаштарын және огород егуді де қолға алмақпын.

Оның үстіне, Торғайда ерекше қолөнер мектебін ашпақшымыз, оны қадірлі ақсақалымыздың құрметіне «Яковлев мектебі» деп атамақшымыз», - деп жазды. Көп ұзамай 1883 жылдың 3 ақпанында «Яковлев қолөнер

училищесі» ашылды. Оған алғаш 10 оқушы қатысып, ағаш шеберлігін, тігіншілік кәсіпті үйренді. 1880 жылы училищедегі балалар саны жиырмаға жетіп, темірден де бұйым жасау ісін меңгере бастады. 1890 жылы мектеп ғимараты кеңейтілді. Онда өз ісінің шеберлері Мидянской, Обухов сынды оқытушылар сабақ берді.

Николаевскіде (Қостанайда).

Ыбырайтанушы ғалым Әнуар Дербісәлиннің «Ыбырай 1879-1882 жылдар арасында Торғай облысының төрт уезінен төрт орталық мектеп ашады, Торғай уезінің мектебі – Торғай қаласында, Ырғыз уезінің мектебі – Ырғыз қаласында, Николаевск уезінің мектебі – Троицк қаласында, Елек уезінің мектебі Бөрте болысында болады» [1], – деп жазғанына қарағанда, бұл мектеп алғаш Троицк қаласында ашылып, кейін Николаевскіге (Қостанайға) көшірілген.

Яғни, 1884 жылдың 1 қыркүйегінде екі сыныптық орыс-қазақ училищесі болып қайта шаңырақ көтерген. Мектептің Қостанайға – уез орталығына көшуін қалап, 1881 жылы 19 қазанда Торғай облыстық басқармасына ұсыныс жасаған да Ыбырай Алтынсарин

болатын. Торғай облысының мектеп-училищелері жұмыстарының инспекторы Ыбырайды 1882 жылдың мамыр айында Қостанайда салынуға тиіс училище құрылысын жүргізетін комитеттің мүшесі етіп бекітеді.

Алтынсарин Торғай облысындағы оқу жұмысының жалпы жайы туралы Торғай облысы губернаторына берген 1882 жылғы есебінде: «... Ново-Николаевскіде (болашақ Николаевскі уезінің уездік қаласында) алдымыздағы 1883 жылдың көктемінен

бастап мектеп салатын материалдар даярланады...Торғай, Ақтөбе, Ырғыз, Троицк (Николаевск) училищелерін немесе қалалық училище етіп қайта құру, оларға тиісті праволар беру лайықты іс деп танылмас па екен» [2], – деп жазды. Арада екі жыл өткенде қазіргі әл-Фараби даңғылы мен Алтынсарин көшелерінің қиылысында қызыл кірпіштен салынған жаңа типті мектеп үйі бой көтерді.

Мектепте 35 қазақ баласы тартылып, олардың саны жыл сайын өсе түсті.

Қостанайдағы орыс- қазақ мектебінің жөнделгеннен кейінгі көрінісі

Амангелдіде. Ыбырай Алтынсарин 1883 жылы 13 қазанда Торғай облысы әскери губернаторына Қарабұтақ фортындағы бір сыныптық орыс- қазақ мектебін ұстауға қажет қаражат сметасы туралы жазбаша баяндамасының соңында: «Ал Торғай уезінде жобаланып отырған болыстық мектепке келетін болсақ, онда мен былай деп ойлаймын: мұндай мектепті Қараторғай болысындағы Батпаққара мекенінде құру қолайлырақ болады, мұнда қазірдің өзінде мешіт және басқа да жекеменшік құрылыстар бар»; дей келіп, сонымен бірге бұл жердің тағы бір артықшылығы оған Қараторғай, Жалаңаш, Сарықопа, Наурызым

және тіпті Қарақоға болыстары, сондай-ақ сол уездің барлық мекендерінен шалғайдағы Қызылжыңғыл болысы қазақтарының жазғы жайылымы іргелес жатқанын айтады.

Одан әрі: «Мен осыдан бұрын баяндағанымдай, яғни қазақтардың жергілікті тұрмыстық жағдайын ескере отырып осы мектепті құратын болсақ, болыстық мектепті ұстау жыл сайын 2 мың сомнан астам күміс ақшаға түскен болар еді. Мәселен, мен былай деп шамалаймын»,- деп, мұғалімдерге, оқушыларға, мектепті жылыту мен оған жарық беруге, аспаз, кір жуушы және басқа да қызметкерлерге, арба, шана, ат-көлік ұстауға, оқу құралдарына

жиһазды, үйді, ыдыс- аяқты жөндеуге, сырқат шәкірттерге алғашқы көмек көрсетуге арналған дәрі- дәрмектерге жұмсалатын қаржы көлемін көрсетеді [3].

Ыбырай Алтынсарин 1888 жылы 27 мамырда Торғай облыстық әскери губернаторына жазған қатынас қағазында оқушылардың жазғы демалысқа шығуына байланысты Батбаққарада мектеп үйін салуға қолайлы сәт туып отырғанын айтып, Торғай уезінің бастығына аталған мектепке арналған пәтер салу немесе жалдау туралы ұсыныс жасауын өтінеді. Нәтижесінде, сол жылы 9 қарашада Қараторғайда (Торғай уезінің Қараторғай болысындағы Қараторғай өзенінің бойында) би Баймұрат Түркебайұлының үйі жалға алынып, мектеп өз жұмысын бастайды. (А.В. Васильев «Торғай облысындағы халық ағарту ісі және оның қазіргі күйі туралы очерк» кітабында Баймұратты Баймұратов деп көрсетіпті).

Мектеп меңгерушісі Орск қазақ мұғалімдер мектебінің оқу курсы бітірген Уризов (1887-1891) кейін Қазан мұғалімдер семинариясын тәмәмдаған Лапшин (1891-1892), мұғалімдер көмекшілері қазақ мұғалімдер мектебін бітірген Жабағин (1891-1892), ислам дінін үйретуші Махмудов (1887 жылдан бастап) болады [4].

Ыбырайтанушы ғалым Әсет Ламашев та Торғай уезіне қарасты Қараторғай болыстық мектебі 1888 жылы ашылып, оған тұңғыш 12 оқушы қабылданғанын айтады [5.]. Алайда, А.В. Василеев мектеп 9 қарашада ашылды десе, Ә. Ламашев «қыркүйек айының 13 жұлдызында» деп көрсетіпті.

Бұл – қазіргі Амангелді ауданында ашылған жаңа үлгідегі алғашқы мектеп еді.

Обаған, Боровойда. Қостанай уезінің Обаған болысында Алакөл көлінің маңында 1887 жылы мектеп ашылып, ол 1890 жылы Боровое ауылына көшірілді. Мектеп меңгерушісі және ислам дінінен сабақ берген Орск қазақ мұғалімдер мектебінің оқу курсы бітірген Досмағұл Тоқтабаев (1887-1892), оның көмекшілері Қазан мұғалімдер семинариясын тәмәмдаған Урмаев (1890-1891жж.) және Афанасьев (1891). Ислам дінінен Уфа рухани семинариясының түлегі Кувшинский (1887 жылдан бастап).

Спандияр Көбеев Қарағайлы көлдегі мектепте Досмағұл Тоқтабаев пен Жамалитдин (әкесінің атын жазбапты-С.О.) сабақ бергенін, бірақ көп кешікпей ол екеуін басқа мектепке ауыстырып жібергенін, мектепке арналып салынған үй болмай, Пospelов дегеннің үйін жалдап алғанын, алайда Алакөлдегі Сауытбайдың үйіне қарағанда кәдімгі мектеп сияқты болғанын айтады.

- «Кейін осы үй 1500 сом ел қаржысына сатып алынып мектепке басымен берілді, - деп жазады С. Көбеев. - Мектепте елу бес-алпыс бала оқыдық. Оның жартысынан көбі үйлерінен қатынап оқитын орыс балалары еді. Қазақ балалары интернатта жатып оқыды.

Алғашқы кезде орыс, қазақ балалары болып жікке бөлініп, бір-бірімізді жатсынып, тосырқап жүрсек те (кейде тіпті төбелесіп те қалатынбыз) кейін түсініп, тату дос болып кеттік.

Мектептің тұңғыш меңгерушісі Досмағұл Тоқтабаев болды да, ол кеткен соң Зефиоров деген оқытушы меңгеруші болды. Олармен қатар мұнда Долгушин, Көшкінбаев, Оразбаев деген оқытушылар оқытты» [6].

Досмағұл Тоқтабаев Орск қазақ мұғалімдер мектебінің оқу курсы бітіріп, Обаған болысында (Қазіргі

Мендіқара ауданында), Алакөл ауылдық екі жылдық мектепте, кейін Қарағайлықөлдегі (Боровое ауылында) төрт жылдық мектепке орыс тілінен сабақ береді.

Досмағұл Тоқтабаев педагог-жазушы Спандияр Көбеевтің алғашқы ұстазы. Спандиярды әкесі мектепке апарғанда, кедей баласы деп шеттетеді, сонда Ыбырай Алтынсарин көмектесіп оқуға алдырады. Оқуға алып, алғашқы мұғалімі болған осы – Досмағұл Тоқтабаев. Ол орта бойлы, қара торы жігіт екен. Аса кішіпейіл, мейірімді, сабырлы адам болыпты.

«Әлі есімде, – деп жазады С.Көбеев ұстазы туралы естелігінде. – Сабақ басталған күні орысша оқудың мән-мазмұнын айта келіп, ол орыстың ғылымын үйрену үшін ең алдымен тілін жетік білу керек екендігін айтты. Орыс тілін неғұрлым жақсы оқитын боласың. Орысша жақсы оқысаң, өнер-білімге кенелесің, зейінің артады, ақылың молығады. Ыбырай ағай осылай дейді. Ол кісі өздерің сияқты қазақтың балаларын ғылымға кенелдіру үшін орысша оқытып жүр. Біздің де оқуымызға себепкер болған сол кісі. Ол келіп оқуды тексерген уақытта ұялып қалып жүрмейік. Жақсы оқылық деп, қайткенде жақсы оқуға болатындығы туралы көптеген мысалдар келтіреді» [6, 87-88 б.].

Автор одан әрі Досмағұл ұстазының шебер мұғалім екенін, сол шеберлігі шәкірттерге үлгі-өнеге болғанын айтады. Бұл – Ыбырай Алтынсарин мектебінің дәстүрі екенін Спандияр баса көрсетіп: «Орысша үйреткенде, балаларға өзінің төңірегіндегі нәрселерден, үй ішіндегі заттардың атынан бастап үйрету керектігі, орысша бірден жақсы сөйлетіп үйрету керек екендігі Алтынсариннің қағидалары», – дейді.

Бұл қағидаларды кейін өзі де, қасындағы басқа мұғалімдер де қолданып, қандай сабақ өткізсе де, оны балалардың көкейіне қондырып алмай тұрып, екінші сабаққа көшпейтін болады.

1889 жылы Ыбырай Алтынсарин дүниеден өткенін ауыл адамдарына жеткізіп, сөз сөйлеген де Досмағұл Тоқтабаев екен. С.Көбеев осы бір сәтті де «Орындалған арман» романында әдемі суреттеп, ауыл адамдарының ұлы ұстазға деген жан тебіренісін шынайы жеткізеді:

«Өтелмес қаза қайғысы сол сәтте санасына жетіп әр жерде ауыр күрсініп отырған адамдар, Досмағұлдың азалы хабарының аяғын күтуге тақаты жетпей:

- Қайран Ыбырай!
- Арысым!
- Қамқорым! – деп күңіреніп кетті.

Ыбырай менің көз алдыма келіп елестеп, тағы да сол өткен жылғы сияқты маңдайымнан сипап: «Оқып жүрмісің, балам, жақсы оқы!» деп тұрған тәрізді болды. Мен әкеме қарадым, Досмағұлға телміре қарап қалған әкемнің жүзіне үлкен көздерінен бұршақ-бұршақ жас сорғалап отыр екен. Мен де еңіреп қоя бердім. Осы арада Досмағұл өксігін сәл басып:

- Ел жұртым! – деп жиынға ишара етті. – Ыбырай ағайдың арманы – жас ұрпақты оқытып, ғылым мен өнер-білімді өз халқының игілігіне айналдыру еді. Құржыламайық, халқым. Ыбырай арманын орындап, жас-өспірім ұрпақты оқыталық. Кемеңгер ұлыңа орнатқан мәңгі ескерткішіміз осы болсын! Ыбырай ағай көзінің тірісінде Қарағайлықөлінің басынан төрт жылдық мектеп ашпақ еді. Енді ел болып, жұрт болып ат салысып осы мектепті ашалық», – деп аяқтады сөзін

Досмағұл» [6, 91 б.].

1892 жылы Қарағайлықөлде төрт жылдық мектеп ашылып, меңгерушілігіне Досмағұл Тоқтабаев тағайындалады. Досмағұл Тоқтабаев 1893 жылы қайтыс болған.

Шұбар болысында (Жітіқарада). Қостанай уезінің Шұбар болысында Марынский ауылынан 12 шақырым жерде Бекежановтың үйі жалға алынып, 1887 жылы 29 желтоқсанда мектеп жұмыс істей бастады. Мектеп меңгерушісі Шотаев (1887 - 1890) және Орск қазақ мұғалімдер мектебінің оқу курсы бітірген Ғабдолғали Балғымбаев (1891), Ислам дінін үйретуші Үмбетов (1887-1890 жж.) болды.

Бұл Шотаев Қазақ КСР-нің еңбек сіңірген мұғалімі, педагог-ағартушы, суретші, мүсінші Ахметқазы Шотаев (1902-1991) емес. Аталары ма, біле алмадық.

Ғабдолғали Балғымбаев (1866-1943) – Қостанайдағы екі сыныптық орыс-қазақ училищесінің (Қазіргі Ы. Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған мектеп (С.О.) түлегі.

Ғ.Балғымбаев 1875 жылы Торғайдағы бір сыныптық орыс-қазақ училищесінде оқып жүргенде Ы. Алтынсарин сабақ берген. Ыбырайдың шәкірті ғана емес, кейін ағартушылық жолын жалғастырған ізбасары. Ол алғаш бастауыш мектептерде, орыс-қазақ училищелерінде сабақ берсе, кейін Торғай облыстық халық училищелерінің инспекторы, Торғай облыстық басқармасының іс жүргізушісінің көмекшісі, Торғай облысының баспасөз бөлімі бастығының қызметін уақытша жүргізу-

ші, Орынбор ғылыми мұрағаттық комиссиясының тұрақты мүшесі, 1902-1903 жылдары «Тургайская газетаның» редакторы...

Ы. Алтынсарин екеуі «Бозжігіт» дастаны мен ғашықтық жырларды, Әубәкір, Күдері өлеңдерін, қыз бен жігіт айтыстарын орыс тіліне аударған. 1907-1917 жылдар аралығында Торғай облыстық халық училищелерінің инспекторы болып жүрген кезінде Ғ. Балғымбаевтың бастамасымен Торғай мен Ырғыз уездерінде 22 орыс-қазақ училищесі ашылған.

Әуликөлде. Әуликөлде тұңғыш жаңа типті бастауыш мектеп 1891 жылы 27 қаңтарда ашылған. Мектеп меңгерушісі (1891 жылдан) Орынбор оқытушылар институтының курсы бітірген Гречкин, оның көмекшісі қазақ оқытушылар мектебінің түлегі Көшкімбаев. Ол әрі мектепте мұсылман діні қағидаларынан сабақ берген.

1895 жылы Орынбор оқытушылар мектебін бітірген Ахмет Байтұрсынов Ақтөбе, Торғай, Қостанай, Қарқаралы уездерінде, кейін осы Әуликөлдегі Орынбаев ауылдық мектебінде сабақ берген. Сонымен бірге ол Қостанайдағы А.Е. Алекторов ашқан педагогикалық сыныпта (педагогикалық курс - С.О.) да дәріс оқыған. А. Байтұрсынов 1895-1909 жылдар аралығында ұстаздық етсе, 1897-1904 жылдар аралығында Әуликөл, Қостанайда болған [7]. Ұлы ұстаздың өмірлік жары Бәдрисафамен (Александрамен) осы Әуликөлде танысады.

Торғай облысындағы Әуликөл болыстық мектебі (1896 жыл).

Әдебиеттер тізімі:

1. Дербісәлин Ә. Ы.Алтынсарин өмірі мен қызметі туралы. – Алматы: «Қазақстан», 1965. – 54 б.
2. ҚРОМ ф.25.оп.1.,іс.2283, 221 бума. 243-255 бб.
3. Ыбырай Алтынсариннің таңдамалы педагогикалық мұралары.- Алматы : «Рауан» 1991-30-31 бб
4. Васильев А.В. Торғай облысындағы халық ағарту ісі және оның қазіргі күйі туралы очерк. Орынбор. П.П. Жариповтың Типо-литографиясы, 1896 - 96 б.
5. Ламашев Ә. Ыбырай Алтынсарин (Семинарий)-Алматы: Ана тілі, 1991.-61 б.
6. Көбеев С. Орындалған арман.-Алматы: «Жазушы», 1988 .-91-92 бб.
7. Галиев В. З. Міржақып Дулатовтың оқыған жылдары. (Электронный ресурс)
URL: <http://tuson-ofke.kz/>.

Белгілі әдіскер, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, «Начальная школа Казахстана», «Средняя школа Казахстана – Қазақстан орта мектебі», «Шағын мектеп – Малокомплектная школа» ғылыми-әдістемелік педагогикалық журналдарының бас редакторы Елубаев Советбай Елубайұлы

Белгілі әдіскер, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, ҚР білім беру ісінің үздігі, Ы.Алтынсарин атындағы төсбелгінің иегері Елубаев Советбай Елубайұлы биыл мерейлі 80 жасқа келіп отыр.

Советбай Елубайұлы Елубаев 1938 жылы 26 шілдеде Ақтөбе облысына қарасты Шалқар өңірінде дүниеге келген.

1961 жылы Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтының толық курсы «математика – сызу» пәндерінің мұғалімі ретінде бітірген. Мерефада партия мектебін, Киевте әскери училищені аяқтаған.

Еңбек өтілі: 1961, 1963–1966 жылдары Ақтөбе облысы Шалқар қаласы мектептерінде мұғалім, оқу ісінің меңгерушісі қызметтерін атқарды. 1961–1963 жылдары әскер қатарында болып, міндетін атқарып, 22 наградамен елге оралып, аға лейтенант атанды.

1966–1968 жылдары Абай атындағы ҚазПИ-дің элементар математика кафедрасында қызметін жалғастырып, 1968 – 1971 жылдары осы институтта аспирантурада оқыды. 1971 жылы 25 қазанда аға оқытушы ретінде жолдамамен ҚазМемҚызПИ-ге жіберілді. Университетте 1971 жылдан үлгілі қызмет істеп келеді. 1974 жылдың 24 желтоқсанында педагогика ғылымдарының кандидатын Мәскеуде қорғап, МПД № 006914 дипломын 1975 жылы 8 сәуірде алды, ал 1978 жылы 19 сәуірде КСРО Министрлер Кеңесі жанындағы Жоғары аттестаттау комиссиясының шешімімен геометрия және математиканы оқыту әдістемесі кафедрасының доценті атағы берілді. 2014 жылдың 3 наурызынан профессор міндетін атқарушы лауазымында.

Танымал ғалым-әдіскер 800-ден астам еңбектің авторы. Оның ішінде

1000-нан астам ғылыми-педагогикалық мақала, 200-дей оқулық, оқу құралы, монография, мемлекеттік тапсырыс ретінде жазылған 12 томдық ҚСЭ-нің, мемлекеттік сыйлық алған 30 томдық «Терминдер сөздігінің» авторларының бірі, «Ақ сандығым ашылды (жұмбақтар)» кітабы халықаралық көрмеде бас жүлде алған.

«Қыран түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талмас талап сыйлайды» - демекші, ұстаз қай кезде де мектептің жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады.

Математика кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к. А.Ө.Дәулетқұлованың бір мақаласында: «Әрбір тұлға өмірінде үлкен тәрбие мен таусылмас білім ошағын санасына ұялатқан ұстазын мәңгілік есінде сақтайды. Нағыз мұғалім, міне, осы. Өйткені, әрбір мемлекеттің өсіп өркендеуінің, бәсекеге қабілетті болуының ең басты ошағы-ұстаз берген білімде. Сондықтан да дамудың ең биік көкжиегінен көрінгісі келген кез келген мемлекет ең алдымен, білім беру саласын дұрыс жолға қойып, сапасын көтеруді мақсат етеді. Ендеше, осындай бәсекеге қабілетті, рухы биік ұрпақ тәрбиелеуде С.Елубаев Қазақстан мектептері мен жоғары оқу орындарында берілетін математикалық білімді жетілдіру мәселесімен тұрақты айналысып келеді. Солардың кейбіреуін теріп айтатын болсақ:

- 1977 жылы Алматы қаласы, Алматы облысы мектептерінің оқушылары мен мұғалімдеріне арнап көшпелі «Математикалық лекторий» ұйымдастырып, ғалымдарға дәрістер оқытып, практикалық сабақтар жүргіздірді;

- Ақтөбе облысы, Шалқар қаласында қызмет істеп жүргенінде, кәсіптік

білім беру мақсатында 1963 жылдары оқушыларды трактор, дәрігер мамандығына үйретіп, соның негізінде техникалық және дәрігерлік училище ашуға негіз салып, Жангелдин мектебін ашуға жағдай жасапты;

- 1987 жылы Алматыда Қазақстан мен Орта Азиядағы тұңғыш «Математика-информатика» мектебін ашып, оның директорлық қызметін атқарды. Осы мектепте бес республикадан 90-дай оқушы оқып, барлығы дерлік куәлік алып, жоғары оқу орнына түскен, олардың 17-сі физика-математика факультетін қызыл дипломмен бітіріп, кейбіреуі жоғары мектептерде ұстаздық қызметін атқаруда. Осы мектеп тәжірибесі негізінде университетте «Есептеу техникасы» кафедрасы ашылды;

- қазақ тілінде жарық көрген тұңғыш «Алгебра» оқулығы авторларының бірі, оқулық қазақ, ұйғыр тілдері мектептерінде пайдаланылды;

- математикадан алғашқы конкурстық есеп кітабын да жазушының бірі;

- математика терминдері мен символдарын тұңғыш зерттеп, одан монография жазды;

- алғаш рет қазақтың қара есептерін жинап, зерттеп, шығару жолдарын көрсеткен;

- қазақ математиктерінің алғаш рет өмір жолдарын зерттеп, баспадан шығарды;

- Кеңес Одағының батыры Ідіріс Үргенішбаев өмірін зерттеп, кітап жазды;

- қазіргі мектеп оқушылары мен мұғалімдеріне геометрия есептерін құру мен шығару жолдарына арналған тәуелді бірлік жазуын, технологиясын ұстанушы;

- функциялық бірлік жаңа технологиясының авторы да Елубаев» - деп ғалымның ғылыми-зерттеушілік мәдениетін қалыптастырудың авторлық

тұжырымдамасын негізге ала отырып жазған. Міне, осындай өмірбаян деректерімен өмір жолындағы сан алуан асулар мен белестерге көз жүгіртсек, Советбай Елубайұлының ізгі қасиеттерге толы нар тұлғасы, атақ-абыройға, биік мәртебеге, құрмет-сыйға бөленген жарқын жүзді бейнесі әр қазақтың, әр шәкіртінің кеудесіне мақтаныш сезімін ұялатқандай.

Советбай Елубайұлы қазіргі таңда халықаралық негізде Парижде бекітілген, бірнеше тілде шығатын «Начальная школа Казахстана», «Средняя школа Казахстана – Қазақстан орта мектебі», «Шағын мектеп – Малокомплектная школа» ғылыми-әдістемелік педагогикалық журналдарының бас редакторы қызметін атқара отырып, талапты да талантты оқушыларды қолдап стипендия тағайындап, өз атында «Алтын», «Алтынданған күміс», «Күміс» белгілерін ұсынуда.

Советбай Елубайұлы барды бағалайтын, адалға ақ бола білетін мінезімен қадірлі. Жақсы мінез адамның көркі дегендей, ол өз еңбегімен талпынып, қошеметке бөленіп жүрген жандардың бірі, оған үлкен де, кіші де

құрмет көрсетеді, өйткені ол қол жеткенге асып-тасымайтын, болмағанға таусылып шаршамайтын нағыз қайраткер. Оның өмір баспалдақтары кейінгі жастарға үлгі, өнеге.

Білім беру саласында және ғылыми зерттеу жұмыстарында жеткен жетістіктері үшін С.Елубаев Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Еңбек ардагері» (1989 ж.) медалінің, екі рет «Білім беру ісінің үздігі» (1995, 2000 жж.), «Ыбырай Алтынсарин» (2008 ж.) төсбелгісінің иегері.

Советбай Елубайұлы өркендеген өнегеңіз, кең даладай пейіліңіз бен таудай мейіріміңіз болашақ ұрпаққа нұр болсын демекпіз. Әлі де ұзақ жылдар табысты еңбек етіп, Отанымыздың көркеюіне үлес қосуыңызға тілектеспіз. Зор денсаулық, отбасыңызға амандық, өзіңізге сарқылмас күш-қуат тілейміз!

Егемен еліміздің ертеңі – жас ұрпақтың білімі мен тәрбиесі жолында асқақ та абыройлы қызметте жігер мен талантты, еңбекқорлық пен ұстамдылықты қатар ұстап үнемі биіктен көрінетін ардақты ағамыз – Советбай Елубайұлын бүгінгі мерейтойымен құттықтаймыз.

**Сәнзия Қантөреқызы Көптілеуова,
Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА
аға ғылыми қызметкері, Астана қ.**

**ОБЛЫСТЫҚ, АСТАНА, АЛМАТЫ, ШЫМКЕНТ ҚАЛАЛАРЫ ӘДІСТЕМЕЛІК
ОРТАЛЫҚТАРЫНЫҢ/КАБИНЕТТЕРІНІҢ ЖЕТЕКШІЛЕРІНІҢ ҚАТЫСУЫМЕН
СЕМИНАР-КЕҢЕС**

2018 жылғы 4 шілдеде Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы облыстық, Астана, Алматы, Шымкент қалалары әдістемелік орталықтарының/кабинеттерінің жетекшілерінің қатысуымен семинар-кеңес өткізді.

Күн тәртібі бойынша: әдістемелік нұсқау хатта көрсетілген «2018-2019 оқу жылы Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы»; «Бастауыш, негізгі, жалпы орта білім берудің жүктемесі азайтылған ҮОЖ нұсқаларының жобалары»; сондай-ақ 2017-2018 оқу жылының нәтижесі бойынша білім алушылардың оқу жетістіктеріне критериалдық баға-

лауды енгізудің негізгі проблемалары туралы мәселелер талқыланды.

Сонымен қатар, семинар-кеңеске қатысушылар Академия және (ЮНИСЕФ) Балалар қорымен бірлесе жүзеге асырылатын «Білім беру жүйесіндегі қауіпсіз білім беру компоненті» жобасы бойынша мониторинг нәтижелерімен және әдістемелік қызметтің ерекшеліктерімен танысты.

ҚР БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ «ТӨРТІНШІ ӨНЕРКӘСІПТІК РЕВОЛЮЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ АДАМИ КАПИТАЛ»

2018 жылдың 15 тамызында Астана қаласының №66 мектеп-лицейінде Республикалық педагогикалық тамыз конференциясы аясында Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығының ұйымдастыруымен «Дене шынықтыру оқу пәні ретінде: оның мазмұны мен жүзеге асыру барысындағы заманауи тәсілі» тақырыбында секция отырысы өтті.

Білім беру қызметкерлерінің республикалық педагогикалық тамыз конференциясының секция отырысына ҚР Білім және ғылым министрлігі, ҚР Мәдениет және спорт министрлігі өкілдері, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, аймақтық дене шынықтыру орталықтары, Федерациялар өкілдері, Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығының қызметкерлері, республика бойынша дене шынықтыру әдіскерлері мен мұғалімдері қатысты.

Секция модераторлары: Мұстафаев Садық Шоңмұрынұлы – ҚР БҒМ «Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығы» бас директоры, Каринова Шолпан Танатқызы – Білім және ғылым министрлігі Мектепке дейінгі және орта білім департаменті директоры.

Білім және ғылым министрлігі Мектепке дейінгі және орта білім департаментінің директоры Ш.Т. Каринова секция отырысын ашып, жұмысына сәттілік тіледі.

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының вице-президенті А.К. Мұхамедханова «2018-2019 оқу

жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беру мектептерінде оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері» тақырыбында баяндама жасады.

№6 мектеп-гимназиясының дене шынықтыру пәнінің мұғалімі Е.И. Копкина білім берудің сапасын жақсарту жолында білім мазмұнын жаңарту жағдайында дене шынықтыру мұғалімінің функционалдық құзыреттілігін қалыптастыру туралы баяндады.

Атырау аймақтық дене тәрбиесі орталығының бас жаттықтырушысы Ж.Қ. Асанов дене шынықтыру әдістемесінің принциптері туралы баяндады.

Сонымен қатар секция қатысушылары мен баяндамашылар өзекті мәселелерді көтеріп, білім беру мазмұ-

КОНФЕРЕНЦИЯЛАР, СЕМИНАРЛАР

нын жаңарту аясында денсаулығына байланысты арнайы медициналық топқа жатқызылған оқушыларға арналған дене шынықтыру сабақтарын ұйымдастырушылық-әдістемелік қамтамасыз ету және «Футбол сабағын» сынақтан өткізу жобасын іске асыру тәжірибелері туралы баяндамалар жасады.

Секция отырысының қорытындысында ұсынымдамалар талқыланып, әзірленді.

Жұмыс соңында ҚР Мәдениет және спорт министрі және Қазақстан футбол федерациясы атынан дене шынықтыру мұғалімдерін және Ұлттық мектеп лигасының жеңімпаздарын марапаттады. Сертификат берілді.

БІЗДІҢ АВТОРЛАР / НАШИ АВТОРЫ

1	Байқасов Болат Бакирович	тәрбиенің теориясы мен әдістемесі орталығының аға ғылыми қызметкері, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қаласы
2	Жетписова Динара Жумабаевна	магистр педагогических наук, учитель-дефектолог специальной общеобразовательной школы-интерната № 1 для детей с нарушениями слуха и речи, город Павлодар
3	Исаева Жибек Кайруллиновна	кандидат филологических наук, ведущий научный сотрудник центра непрерывного педагогического образования, Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, город Астана
4	Исентаева Кунсулу Аугалиевна	магистр педагогических наук, главный специалист отдела мониторинга и анализа Национального центра повышения квалификации «Өрлеу» ИПК ПР по городу Астана
5	Каирбекова Багжанат Дындарбековна	доктор педагогических наук, профессор кафедры дошкольного образования, директор центра педагогических исследований ПГПУ, Павлодарский государственный педагогический университет, город Павлодар
6	Куанышева Гүлжамал Әлжановна	тәрбиенің теориясы мен әдістемесі орталығының аға ғылыми қызметкері, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қаласы
7	Құрман Несібелі Жәкенқызы	педагогика ғылымдарының докторы, филология кафедрасының профессоры, М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті Қазақстан филиалы, Астана қаласы
8	Маханбетова Жақсыгүл Шахзадаевна	«Жастар жетістіктері» қоғамдық қорының директоры, Ақтау қаласы
9	Мырзағалиева Күлзада	филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты, Қостанай қаласы
10	Оспанұлы Серікбай	профессор, Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қаласы
11	Rakhimbekova Saltanat A.	candidate of philology, Kazakh University of Economics, Finance and international trade, Astana, Kazakhstan
12	Сартаева Бибигуль Кенесовна	старший научный сотрудник центра развития инклюзивного образования, Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, город Астана
13	Свидерский Александр Константинович	доктор химических наук, профессор, проректор по научной работе и международным связям ПГПУ, Павлодарский государственный педагогический университет, город Павлодар
14	Тастанова Анар Каирбаевна	магистр педагогики, директор издательского центра, Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, город Астана
15	Шуиншина Шолпан Мырзакасымовна	кандидат педагогических наук, доцент, ведущий научный сотрудник центра непрерывного педагогического образования, Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, город Астана

1. Басылымдарға қазақ, орыс және шет тілдерінде педагогикалық бағытта жазылған мақалалар қабылданады. Шет тілінде жазылған мақалаларды жариялау жағдайында, нотариус арқылы расталған, мәтіннің қазақ немесе орыс тіліндегі аудармасы қоса беріледі. Қолжазбаны автор мұқият тексеріп, редакциялап шығуы тиіс.

2. Ғылыми дәрежесі жоқ авторлардың мақалаларына ғылым докторының немесе кандидатының, философияның PhD докторының рецензиясы қоса берілуі тиіс.

3. Компьютерде терілген қолжазба мақалалар 1 данада, жол аралығы бір интервал, парақтың бір жақ бетіне басылған, парақтың жол жиегі: сол жағы - 30 мм., оң жағы - 15 мм., үстіңгі және астыңғы жолағы - 20 мм. және «Windows үшін Word 7,0 (97. 2000)» мәтіндік редакторында электрондық нұсқада қабылданады.

4. Қолжазбаның көлемі (кестелерді, әдебиеттер тізімін, суреттердің жазбаларын, суреттерді қосқанда) **3 беттен** кем болмауы және **10 беттен** аспауы тиіс.

5. Суреттер көлемі мақаланың 1/4 көлемінен аспауы тиіс.

6. Мақала қатаң түрде келесі **ережелерге** сәйкес ресімделуі керек:

- әмбебап ондық жіктеме кестесі бойынша **ӘОЖ**;

- **мақала атауы** мақаланың мазмұнын нақты ашуы тиіс және 8-10 сөзден аспауы керек; техникалық параметрлері: кегль - 14-пункт, қаріп түрі - **Times New Roman** бас әріппен, қалың шрифтпен, азат жол ортаға дәл келтірілуі тиіс;

- **автор(лар)дың аты-жөн(дер)і**, сондай-ақ **мекемелердің толық атауы** келесі техникалық параметрлерге сәйкес келуі керек: кегль - 14-пункт, қаріп түрі - Arial, азат жол ортаға дәл келтірілуі тиіс;

- **андапта** кіріспе сөздерді қамтымай, мақаланың басты ақпаратынан түйін беруі тиіс, көлемі 15 қатардан аспауы керек, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде келесі параметрлерге сәйкес жазылуы қажет: кегль - 12-пункт, қазақ тілі үшін қаріп түрі - KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдері үшін қаріп түрі - Times New Roman, оң жақ-сол жақ шегінісі - 1 см., жол аралығы бір интервал;

- **тірек сөздер (8-10 сөзден аспауы керек)**: қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде, кегль -12-пункт, қазақ тілі үшін қаріп түрі - KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдері үшін қаріп түрі - Times New Roman, оң жақ-сол жақ шегінісі - 1 см., жол аралығы бір интервал;

- **мақала мәтіні**: кегль - 14-пункт, қазақ тіліндегі мақалалар үшін қаріп түрі - KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдеріндегі мәтіндер үшін қаріп түрі - Times New Roman, жол аралығы бір жарым интервал;

- мақала **кіріспеден** басталады, онда тақырыптың өзектілігі қысқа, ықшам әрі нақты көрсетіледі, ғылымилығы (міндеттері) тұжырымдалады;

- мақала негізгі **қорытындымен** тұжырымдалады, онда кіріспеден қозғалған мәселеге нақты жауап болуы тиіс;

- **мақаладағы сілтемелер және/немесе пайдаланылған әдебиеттер** 2003 жылғы МЕМСТ 7.1-тармағы бойынша ресімделуі тиіс. Библиографиялық жазба, библиографиялық сипаты. Құрастырудың жалпы талаптары мен ережесі (2003 жылғы МЕМСТ 7.1-тармағы, стандарттау, метрология және сертификаттау жөніндегі Мемлекетаралық Кеңес қабылдаған). Жұмыстардың тізімі оларды мәтінде ескеру тәртібімен ұсынылады. Барлық сілтемелер түпнұсқа тілінде көрсетіледі (латын қарпін пайдаланбайтын жапон, қытай және басқа тілдердегі атаулар орыс тіліндегі транскрипциясымен жазылады. Ең алдымен қазақ тіліндегі, содан соң орыс тіліндегі және әліпбилері туыстас (украин, болгар және т.б.) тілдердің, келесі кезекте латын әліпбиімен берілген еңбектер көрсетіледі. Қолжазбадағы сілтемелер мен ескертулер реттік нөмірмен белгіленеді және төрт бұрышты жақшаларға алынады;

- мәтіндегі **кестелер** сілтемелерден соң орналастырылады, мәтінде оларды ескеру тәртібімен нөмірленеді, әр кестенің өз тақырыбы, атауы болуы тиіс. Диаграммалар мен графиктер кестені қайталамауы тиіс. Кестелердегі материалдар мәтінге қосымша мәліметсіз түсінікті болуы тиіс. Кестеде пайдаланылған барлық қысқартулар кестенің астында орналастырылған ескертуде анық берілуі қажет;

- **суреттер** TIFF (*.TIF) немесе JPG форматында (Word-қа орналастырудың қажеті жоқ) жеке файлмен ұсынылады. Әр суретке мәтінде бір сілтеме болуы тиіс, суреттер реттік нөмірмен белгіленеді, суреттердің астындағы жазбалары толық ақпаратты қамтуы тиіс;

- қысқартулардың тек жалпы қабылданған нұсқаларына ғана рұқсат етіледі - өлшемдердің, физикалық, химиялық және математикалық шамалар мен терминдердің және т.б. атаулары;

- Математикалық формулалар Microsoft Equation ретінде терілуі тиіс (әр формула - бір объект).

7. Редакция мақалаға әдеби және стилистикалық өңдеу жүргізбейді. Қолжазба авторларға қайтарылмайды. Жоғарыда көрсетілген талаптарға сәйкес ресімделмеген мақалалар журнал бетіне жарияланбайды.

8. Мақала қолжазбасын және электронды нұсқасын келесі мекенжай бойынша жолдауларыңызға болады: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қ., Орынбор к-сі, 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат, каб. 1500. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.

9. **Байланыс тел:** 8 (7172) 57-66-49

E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

// жазылу индексі 75754

10. **Автор туралы мәліметтер бөлек бетте** (қағазды және электронды нұсқада) жазылады:

- толық Т.А.Ә., ғылыми дәрежесі және ғылыми атағы, жұмыс орны (журналдың «Біздің авторлар» бөлімінде жариялау үшін);

- толық пошталық мекенжайы, қызметтік және үй телефондарының нөмірлері, E-mail (редакцияның авторлармен байланысуы үшін, электронды мекенжай журналға жарияланбайды);

- мақала атауы және автор(лар)дың аты-жөн(дер)і қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жазылуы тиіс («Мазмұны» үшін).

1. К публикациям принимаются **статьи** на казахском, русском, иностранных языках. В случаях, когда статьи публикуются на иностранном языке, прилагается нотариально заверенный текст перевода на казахский или русский язык. Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами.

2. Статьи авторов, не имеющих ученой степени, должны сопровождаться **рецензией** доктора или кандидата наук, или доктора философии PhD.

3. Рукописи статей принимаются в 1 экземпляре, набранных на компьютере, напечатанных на одной стороне листа с одинарным межстрочным интервалом, поля: левое - 30 мм, правое - 15 мм, верхнее - 20 мм, нижнее - 20 мм, а также электронный вариант со всеми материалами в текстовом редакторе «Word 7,0 (97, 2000) для Windows».

4. **Объем рукописи** (включая таблицы, список литературы, подписи к рисункам, рисунки) не должен превышать 10 страниц.

5. **Объем рисунков** не должен превышать 1/4 объема статьи.

6. Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими **правилами**:

- **УДК** по таблицам универсальной десятичной классификации;
- **заглавие статьи** должно точно отражать содержание статьи и состоять из не более 8-10 значащих слов; технические параметры: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, заглавные, жирные, абзац центрованный;

- **инициалы и фамилия(-и) автора(-ов)**, а также полное **название учреждения** должны соответствовать следующим техническим параметрам: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Arial, абзац центрованный;

- **аннотация** должна быть лишена вводных фраз, содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 15 строк, выполняться на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman (для русского, английского и немецкого языков), KZ Times New Roman (для казахского языка), курсив, отступ слева-справа - 1 см, межстрочный интервал - одинарный;

- **ключевые слова (не более 8-9 слов)**: на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman (для русского, английского и немецкого языков), KZ Times New Roman (для казахского языка), курсив, отступ слева-справа - 1 см, межстрочный интервал - одинарный;

- **текст статьи**: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, межстрочный интервал - полуторный;
- статья начинается с **введения**, в котором очень кратко, сжато и лаконично отражается обоснование актуальности темы, формулировка научной проблемы (задачи);

- статья завершается формулировкой основного **вывода**, которая должна содержать конкретный ответ на вопрос, поставленный во введении;

- **пристатейные ссылки и/или списки пристатейной литературы** следует оформлять по ГОСТ 7.1 – 2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления (ГОСТ 7.1 – 2003 Принят Межгосударственным Советом по стандартизации, метрологии и сертификации (протокол № 12 от 2 июля 2003 г.). Список работ представляется в порядке упоминания их в тексте. Все ссылки даются на языке оригинала (названия на японском, китайском и других языках, использующих нелатинский шрифт, пишутся в русской транскрипции). Сначала приводится список работ на казахском, русском языке и на языках с близким алфавитом (украинский, болгарский и др.), а затем - работы на языках с латинским алфавитом.

Ссылки и примечания в рукописи обозначаются сквозной нумерацией и заключаются в квадратные скобки;

- **таблицы** помещаются после ссылки в тексте, нумеруются в порядке упоминания их в тексте, каждая таблица имеет свой заголовок. Диаграммы и графики не должны дублировать таблицы. Материал таблиц должен быть понятен без дополнительного обращения к тексту. Все сокращения, использованные в таблице, должны быть пояснены в Примечании, расположенном под ней;

- **рисунки** (только черно-белые) представляются отдельными файлами с расширением TIFF (*.TIF), или JPG (не встраивать в Word). На каждый рисунок должна быть одна ссылка в тексте, нумерация у рисунков – сквозная, подписи к рисункам должны содержать достаточно полную информацию;

- **сокращения** разрешаются применять только общепринятые – названия мер, физических, химических и математических величин и терминов и т. п.;

- **математические формулы** должны быть набраны как Microsoft Equation (каждая формула - один объект).

7. Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи. Рукописи не возвращаются. Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются.

8. Рукопись и электронный вариант с материалами следует направлять **по адресу**: 010000, Республика Казахстан, г. Астана, ул. Орынбор, 4, БЦ «Алтын Орда», 15-этаж, каб. 1500. Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина.

9. Контакты:

Тел. (8 7172) 57 66 49

Е-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

// подписной индекс 75754

10. **На отдельной странице** (в бумажном и электронном варианте) приводятся сведения об авторе: - Ф.И.О. полностью, ученая степень и ученое звание, место работы (для публикации в разделе «Наши авторы»);

- полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, Е-mail (для связи редакции с авторами, не публикуются);

- название статьи и фамилия (-и) автора (-ов) на казахском, русском и английском языках (для «Содержания»).

Журналдың құрылтайшысы:

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрлігінің
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясы» РМҚК.
Журнал 2000 жылдың
мамырынан шыға бастады.
Басылым 3 айда бір рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат
министрлігінде есепке қойылды
(2008 жылғы 30 желтоқсандағы
Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою
туралы №9838-ж куәлік).

**Құрметті оқырмандар
мен авторлар!**

Журналда жарияланған
материалдар редакцияның
көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің
анықтығына, сондай-ақ
стилистикалық қателерге
авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды
редакцияның келісімінсіз
көшіріп басуға болмайды.

Мекенжайы:

010000, Астана қ.,
Мәңгілік Ел даңғ., 8
«Алтын Орда» БО, офис-1500.
тел.: 8 (7172) 57-66-49
E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

Басуға 15.10.2018 ж. қол қойылды.
ш.б.т. - 4,5. RISO басылым.
Таралымы - 310 дана.
Ы. Алтынсарин атындағы
ҰБА-ның баспа орталығында басылып
шығарылды

Учредитель журнала:

РГКП «Национальная
академия образования
им. И. Алтынсарина»
Министерства образования и науки
Республики Казахстан.
Журнал издается с мая 2000 года.
Периодичность 1 раз в 3 месяца.
Журнал поставлен на учет
в Министерстве культуры и
информации РК (свидетельство о
постановке на учет средства массовой
информации № 9838-ж
от 30.12.2008 г.).

**Уважаемые читатели
и авторы!**

Опубликованные в журнале
материалы не отражают точку
зрения редакции.
Ответственность за достоверность
фактов и сведений в публикациях,
а также за стилистические ошибки
несут авторы.
Перепечатка материалов,
опубликованных в журнале,
допускается только с согласия
редакции.

Наш адрес:

01000, г. Астана,
пр. Мангилик Ел, 8,
БЦ «Алтын Орда», офис 1500.
тел.: 8 (7172) 57-66-49
E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

Подписано в печать 15.10.2018 г.
усл.печ.л. - 4,5. Печать RISO.
Тираж - 310 экз.
Отпечатано
в издательском центре
НАО им. И. Алтынсарина.